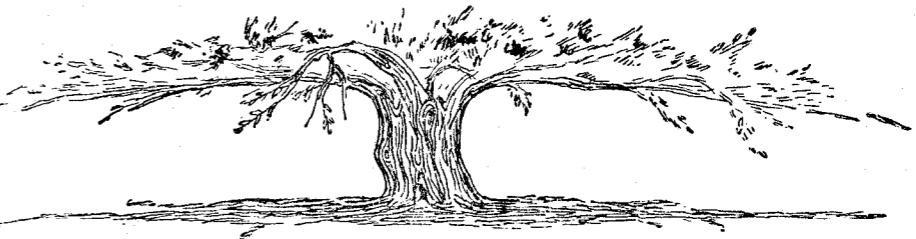

ΒΛΑΣΙΟΓΡΑΦΙΑ Π. ΤΖΕΡΙΤΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΡΗΜΟΝ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΔΑ

ΕΤΟΣ Γ'
15 ΜΑΐΟΥ 1903

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΚΙΑΒΕΛΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΑΥΤΟΥ

Εξ δλων τῶν πολλῶν συγγραμμάτων τοῦ Νικολάου Μακιαβέλη, ὁ *Ηγεμόν* (il Prince) αὐτοῦ ἐπέσυρε πλειότερον τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ καὶ κατέστη πολλάκις μεταξὺ τῶν σοφῶν ἡ ἀφορμὴ παντοδαπῶν κρίσεων καὶ ἐστιν δὲ ἐμπαθῶν ἔριδων. Οἱ κατὰ τοῦ συγγράμματος τούτου κηρυχθέντες ἔφερον διάφορα ἔξ αὐτοῦ ἀποσπάσματα ὅπως ἀποδεῖξωσι τὸν συγγραφέα φιλοτύραννον καὶ ὅτι προύτιθετο ἐν τῇ συγγραφῇ του ἐκείνη νὰ δώσῃ συμβουλὰς τοῖς τυράννοις, δι' ὧν νὰ δύνανται οὗτοι νὰ τηρήσωσι τὴν ἀρχὴν ἀσφαλῶς διὰ τῶν μᾶλλον ἀπεχθῶν καὶ τυραννικῶν μέσων. Ἀφ' ἐτέρου οἱ συνηγοροῦντες ὑπὲρ τοῦ βιβλίου ἀντιπαρέθεντο ἔτερα ἀπόσπασματα ἔξ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ἀλλα ἔξ ἄλλων αὐτοῦ συγγραμμάτων, δι' ὧν ἐπειρῶντο ν' ἀποδεῖξωσιν ὅτι ὁ συγγραφεύς, καθὸ πολιτικὸς καὶ φιλόσοφος, ἥθελησε κατὰ μίμησιν τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου Ἀριστοτέλευς, νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ἐκθέσῃ τὰ αἴτια δι' ἣ στερεούνται τὰ κράτη καὶ δι' ἣ ἀπόλλυνται οἱ πρῶτοι διετείνοντο ὅτι ὁ Μακιαβέλης ἦτο ἐχθρὸς τῶν λαῶν καὶ φύλος τῶν τυράννων, οἱ δεύτεροι ἴσχυρίζοντο ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ *Ηγεμόνος* τῶν Λόγων ἐπὶ τῆς Α'. Δεκάδος τοῦ Τίτον Λιβίου καὶ τῶν Φλωρεντιῶν ἴστοριῶν ἦτο ἀπ' ἐναντίας φύλος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τυραννίας ἐχθρός.

Ἀληθῶς δὲ πᾶς ὁ ἀναγνώσκων τὸ βιβλίον τοῦ *Ηγεμόνος* εὑρίσκει τὸν συγγραφέα συνέχῶς ταλαντεύμενον μεταξὺ τυραννίας καὶ ἐ-

λευθερίας, μεταξὺ κακίας καὶ ἀρετῆς, διστάξει δὲ νὰ σχηματίσῃ καὶ οὗτος ὁρθὴν καὶ ἀσφαλῆ περὶ αὐτοῦ κρίσιν.

'Ἐκ ποίων λόγων ὡρμήθη ὁ Μακιαβέλης νὰ γράψῃ τὸν *Ηγεμόνα* του, ἔξηγεν τοῦτο αὐτὸς οὗτος ἐν τινὶ ἐμπιστευτικῇ ἐπιστολῇ, ἦν ἀπηρθυμνε πρὸς τὸν τότε πρεσβευτὴν τῆς Φλωρεντίας ἐν Ρώμῃ Φραγκίσκον Βεττούρον. Διάγων τότε ἐν τῇ ἔξοχῇ του ἔνεκα τῶν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ πολιτικῶν μεταβολῶν, ὁ Μακιαβέλης ἔγραφεν διτὶ «ἢ μόνη του παρηγορία εἶνε, εἰσερχόμενος εἰς τὸ γραφεῖον του, νὰ συνδιαλέγεται μετὰ τῶν ἀρχαίων σοφῶν, δὲ ἐπὶ τέσσαρας δλας ὥρας οὐδεμίαν αἰσθάνεται ἀνίαν, λησμόνει τότε πᾶσαν λύπην, δὲν φοβεῖται τὴν πενίαν του, οὔτε πτοεῖται ἀπὸ τὸν θάνατον παραδιόμενος δλος εἰς τὴν μετὰ τῶν σοφῶν ἐκείνων συναναστροφήν. Ἐπειδὴ δέ, ἔλεγε, κατὰ τὸν Δάντην δὲν ὑπάρχει ἐπιστήμη ἐὰν μὴ τηροήσῃ τις τὸ ἀπαξ ἐννοηθέν, ἐσημείου καὶ αὐτὸς πᾶν ὅτι ἀπεθησαύριζεν ἐκ τῆς μετ' ἐκείνων συνομιλίας, καὶ τὸ οὕτω συλλεχθὲν κεφάλαιον τῷ ἐχρησίμευσεν ἵνα συντάξῃ συγγραμμάτιον τι *De Principatibus*, ἐν τῷ ὅποιώ ἐνεβάθμυνεν εἰς τὸ ὑποκείμενόν του ἐφ' ὅσον τῷ ἦτο ἐφικτόν, ἐρευνῶν καὶ διορίζων δοπία τις εἶνε ἡ ἡγεμονία, δόποσων εἰδῶν εἶνε αὕτη, τίνι τρόπῳ κατακτᾶται, τίνι τρόπῳ διατηρεῖται καὶ τίνι τρόπῳ ἀπόλλυται¹.»

'Ως παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, ὁ Μακιαβέ-

¹ "Ιδε ἔκδοσιν συγγραμμάτων Μακιαβέλη τοῦ 1820.

λης ἔλαβε τὸ αὐτὸν θέμα, δὲ πρὸς εἶκοσι τριῶν περίπου ἑκατονταετηρίδων δὲ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφος εἴκε πραγματευθῆ ἐν τῷ γνωστῷ αὐτοῦ συγγράμματι τὰ *Πολιτικά*, διὸ δὲ Μακιαβέλης ἐμιμήθη κατὰ τὸ πλεῖστον τὸν Σταγειρίτην φιλόσοφον. Ως δὲ Ἀριστοτέλης ἤντλησε τὰς περὶ πολιτικῶν θεωρίας του ἀπὸ τῶν συμβαινόντων ἐν ταῖς πολυτηρίσοις καὶ πολυειδέσιν Ἑλληνικαῖς πολιτείαις, καὶ διὰ παραδειγμάτων λαμβανομένων ἐξ αὐτῶν ἐνίσχυε τὰς γνώμας καὶ κρίσεις του, δομοίως καὶ δὲ Μακιαβέλης τὰς περὶ πολιτικῶν θεωρίας του ἀντλεῖ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἴστορίας καὶ ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ συμβαινόντων εἰς τὰ διάφορα ἐκεῖνα κρατίδια εἰς δὲ διηρεύτο τότε ἡ Ἰταλία, καὶ τὰ δοποῖα διηνεκῶς ἐταράσσοντο ὑπὸ τῶν διαφόρων φατριῶν, μετέπιπτον δὲ ἐναλλάξ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς τυραννίσκου εἰς τὸν ἔτερον, δὲ αἱ ἔξορια, αἱ δολοφονίαι καὶ αἱ θανατίκαι καὶ ποιναὶ ἥσαν φέιποτε τὰ παρεπόμενα πάσης πολιτικῆς μεταβολῆς. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ εἰς τὴν χύσιν τοῦ αἵματος ἥδονή καὶ ἡ ἐκ τῶν ἐκδικήσεων τέρψις, ὡστε καλλιτέχναι, γλύπται καὶ ζωγράφοι καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ Πάπαι καὶ οἱ Καρδινάλιοι οὐδεμίαν ἀποστροφὴν ἥσθιανοντο εἰς τὸ ἔγκλημα. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ φιλολογία καὶ αἱ τέχναι ἥνθουν καὶ ἥκμαζον ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς δολοφονίας, τὰς φρουραίας καὶ τὰς ἀπανθρώπους ἐκδικήσεις. «Οἱ ἐπισημότεροι τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, παρατηρεῖ δὲ γάλλος ἀκαδημαϊκὸς *Taine*, γράφων περὶ τῆς τότε φιλολογικῆς ἐν Ἰταλίᾳ κινήσεως, εἰνὲ ἐγκυλοπαιδικοί, ἐνθυσιστῶδεις ἐπανορθωταὶ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς παιδείας δὲ Πόργιος, δὲ Φίλελφος, δὲ Μαρσύλιος Φιτσίνης, δὲ Πικδελαμιράνδολα, δὲ Χαλκοκονδύλης καὶ δὲ Ἐρμόλαος Βάρθαρος (Ἐλληνες οἱ δύο οὗτοι) δὲ Λανδέντιος Βάλλας, δὲ Πολιτιανὸς ἐρευνῶσι τὰς βιβλιοθήκας τῆς Εὐρώπης ἵνα ἀνακαλύψωσι καὶ δημοσιεύσωσι τὰ χειρόγραφα: οὐ μόνον δὲ ἀναγινώσκουσι καὶ μελετῶσι αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἐμπνέονται ὑπὸ αὐτῶν¹. Τότε ἥκμαζεν δὲ τερπνὸς καὶ εὐτράπελος ποιητὴς τοῦ *Orlando Furioso* Ἀριστός, δὲ Δεκαήμερος τοῦ εὐθύμου Βοκακίου ἐγένετο πρὸ πολλοῦ τὸ ἐντρύφημα τῆς τότε ἐποχῆς. Ἐν τοιαύτῃ τῶν γραμμάτων ἀναγεννήσει ἀναφανεῖς καὶ δὲ Μακιαβέλης ἦτο λίαν φυσικὸν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν φιλολογικὸν ροῦν τῶν συγγρόνων του καὶ νὰ λαμβάνῃ τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν κρα-

¹ Φιλοσοφία τῆς τέχνης ὑπὸ *H. Taine*.

τίστων ἑλλήνων καὶ λατίνων συγγραφέων. Καὶ ἀπεδείχθη μὲν ὅτι ἡγνόει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἐγίνωσκε τοὺς ἑλληνας σοφοὺς ἐκ τῶν λατινικῶν μεταφράσεων. Εἰ καὶ ἀγνοεῖται παρὰ τίνι τῶν τότε σοφῶν ἐσπούδασεν, εἴχεν δῆμος ἐκπαιδευθῆ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ μεριμνῆς διότι ἡ μῆτηρ του, οὐ μόνον ἡγάπα τὴν φιλολογίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ ἀντη ἦτο ποιήται, τὰ πρῶτα δὲ δειγματα τῆς εὑφύτας καὶ νοημοσύνης του ἐδωκε τοποθετηθεὶς παρὰ τῷ Μακιαβέλῳ Βιργιλίῳ 1494.

'Ἐν γερᾶς εἰσέτι ἡλικίᾳ ἐξελέγη, μεταξὺ τεσσάρων διαγνωνιζομένων αὐτός, διορισθεὶς γραμματεὺς τῆς δευτέρας γραμματείας *dei Signori*, ὡς ὀνομάζοντο τότε τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως τῆς Φλωρεντίας εἶτα διωρίσθη εἰς τὸ γραφεῖον τῶν Δέκα ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εἰρήνης, ἐξηκολούθησε δὲ νὰ ἐκτελῇ τὰ καθήκοντα Γραμματέως ἐπὶ πολλὰ ἔτη μέχρι τῆς παύσεώς του. Ἐκτοτε γινώσκεται ὑπὸ τὸ δόνομα *il Segretario Fiorentino*

'Ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη καθ' ἀντηρέτησεν εἰς τὰς σπουδαίας ταύτας θέσεις, πλὴν τῶν τακτικῶν ἐνασχολήσεών του, ἐξεπλήρωσε καὶ διαφόρους ἄλλας ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν δτοίων ἔδειξε διακαῆ ζῆλον ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του καὶ σπανίαν διπλωματικὴν νοημοσύνην.

Πλὴν τῆς πολιτικῆς εἰς ἦν ἔλαχε νὰ ὑπηρετῇ, καὶ εἰς ἦν ἀναφέρονται τὰ πλεῖστα τῶν συγγραμμάτων του, ἐμελέτησε μετὰ τῆς δεούσης σπουδαίότητος καὶ τὴν στρατιωτικὴν τῶν Ρωμαίων ἐπιστήμην, διὸ καὶ τὰς σκέψεις του καὶ μελέτας ἐπὶ τοιαύτης ὑλῆς ἐξέδηκεν ἐν τίνι ἀξιολόγῳ συγγράμματι φέροντι τίτλον περὶ τῆς τέχνης τοῦ πολέμου. Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ κατέγεινε πλεῖστον νὰ καταδεῖξῃ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ πεζικοῦ ἀπέναντι τῶν ἄλλων ὅπλων, διότι κατὰ τὴν ἐποχήν του καταφρονημένων καὶ ὅλως παρημελημένων. Ὁπόσον δὲ ἐξετιμήθη τὸ περὶ πολεμικῆς τέχνης σύγγραμμα ἐκεῖνο μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ὅτι δὲ διάσημος ἀρχιτέκτων Παλλάδιος ἐξέμαθεν, ὡς λέγουσι, τὴν στρατιωτικὴν τέχνην ἐκ τῆς συγγραφῆς ταύτης τοῦ Μακιαβέλη, δὲ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας ἐν τῷ περὶ πολέμου ποιημάτι αὐτοῦ μετέφερεν εἰς ὀραίους στίχους πολλοὺς ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ φιλορεντινοῦ γραμματέως περιεχομένους κανόνας. Τῇ σήμερον ἡ στρατιωτικὴ ἐπιστήμη συμφωνεῖ μετὰ τοῦ Μακιαβέλη, διότι τὸ πε-

ζικὸν θεωρεῖται ὡς τὸ κυριώτερον ὅπλον, τὸ δυνάμενον νὰ δώσῃ σπουδαίαν ὁπῆρη εἰς τὴν ἔκβασιν τῆς μάχης, ἐνῷ τὸ ἱππικὸν δύναται ἀπλῶς νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν νίκην.

Τοιούτων γνώσεων κάτοχος ὁ Μακιαβέλης, εἶχε παρατηρήση ἀποτά τινα καταστρέφοντα τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, ἀπειλοῦντα δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίαν του. Ἐν τούτων ἦτο καὶ ἡ χρῆσις ὑπὸ τοῦ κράτους μισθωτῶν στρατῶν, οιτινες ἀπερρόφων τὰ εἰσιδήματα τῆς Δημοκρατίας καὶ ἐγίνοντο μᾶλλον ἐπίφοβοι εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἡ ὑπερασπισταὶ τῶν συμφερόντων αὐτῆς. Τὸ ἀποτοπον τοῦτο ἥδελησεν δὲ οὐαὶ τοιαύτων τοῦ ιδεατέρου τοῦ *Cinque Procuratori delle Mura*) εἶχε δοθῆ αὐτοῖς ὡς γραμματεὺς δὲ Μακιαβέλης, ὃτε ἀνέπτυξε πυρετώδη δρᾶσιν ἵνα θέση τὴν πόλιν εἰς κατάστασιν ἀσθενεῖς ἀπορρίφων τὰ εἰσιδήματα τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, διότε τῇ εἰσηγήσει καὶ συμβουλῇ αὐτοῦ ἔξετελέσθη.

Ὑπῆρχε τότε ἐν τῇ ἀνωτάτῃ ἀρχῇ τῆς Δημοκρατίας δὲ Πέτρος Σοδερίνης, πολιτικὸς ἀσθενεῦς καρακτῆρος καὶ ἀμοιδος πολιτικοῦ νοός, δοτεὶς εἶχε παραδοθῆ ἀφρόνως εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Γαλλίας, ἐξ οὐ ἐζημιώθη πλεῖστον ἡ Δημοκρατία. Τὴν πολιτικὴν ταύτην τοῦ προέδρου *Golfaloniere*) ἀποδοκιμάζων δὲ γραμματεὺς Μακιαβέλης σινείθησε νὰ λέγῃ: «Ἡ εὐτυχία τῶν Γάλλων ἐγένετο πρόξενος ν' ἀπολέσωμεν τὸ ἥμισυ τοῦ κράτους, ἡ ἀτυχία των μετὰ τῶν Μεδίκων σχέσεων του, ἀπεμακρύνθη πάσης ἐξουσίας, τῷ ἥρνήθησαν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν γραμματείαν τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, τὴν ἀρχαίαν θέσιν του.

Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἀγαθὴ ὑπόληψις, ἷν περὶ αὐτοῦ εἶχον οἱ σύγχρονοί του, ὡστε καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ του ἐκείνη δὲν ἐπανον νὰ τὸν τιμῶσι καὶ τὸν ἀγαπῶσι. Ἐν ταῖς ἀκμαζούσαις τότε συναναστροφαῖς τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῶν *Orti* καὶ *Rucellai* ἡκούντο οἱ λόγοι του ὡς χρησμοί, διάσημοι δὲ ἀνδρες ἐτήρουν μετ' αὐτοῦ ἐμπιστευτικὴν καὶ τῷ πατερού τοῦ ἐπιτηδεύσης πονηραῖς καὶ τῷ Παλατίῳ *dei Signori* εἰσόδος.

Περὶ τοῦ Σοδερίνη τούτου διεφυλάχθη μέχρις ἡμῶν τετραστικὸν τι ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Μακιαβέλη μαθόντος τὸν θάνατόν του, δι' οὐ εὔφυτες σταταὶ καὶ μετὰ δαντείων ὑφους καρακτηρίζει τὴν νηπιώδη πολιτικὴν ἐκείνου. Τὸ τετράστιχον τοῦτο ἔχει ὡς ἔπις:

«La notte che morì Pier Soderini
L'alma n'andò dell'Inferno alla bocca,
E Pluto la gridò : anima sciocca,
Che Inferno ? Vā nel limbo de' bambini !»

¹ Τὴν νύκτα καθ' ἷν ἀπέθανεν δὲ Πέτρος Σοδερίνης ἡ ψυχὴ εἶχε φθάση εἰς τὸ στόμιον τοῦ Ἀδου, ὅπερι πλούσιων τῇ ἐφώνησε: Ψυχὴ μωρὴ, τί θέλεις εἰς τὸν Ἄδην; ὑπαγε εἰς τὴν θέσιν τῶν νηπίων!

Ἄκολούθως δὲ Μακιαβέλης διέτρεξεν ἔτι μεγαλείτερον κίνδυνον. Κατηγορήθεις ὅτι εἶχε λάβη μέρος εἰς τὴν κατὰ τοῦ Καρδιναλίου Μεδίκου ἔξυφανθεῖσαν συνωμοσίαν, τοῦ μετὰ ταῦτα Λέοντος I, εἰς ἷν εἶχον συμμετάσχη νέοι τίνες φύλοι του καὶ μαθηταί του, ὑπέστη φυλακισιν καὶ ὑπεβλήθη εἰς τὰς βασάνους: ἀπηλλάγη δὲ ὑπεροχή της γενναιοφροσύνης τοῦ Ποντίφηκος ἐκείνου, μὴ θελήσαντος νὰ μειώσῃ διὰ τῆς καταδίκης τοιούτου ἀνδρός, τὴν χαρὰν εἰς τὸ μέρα τῆς ὀρχιερωσύνης ἀξίωμα ἀναρρησεώς του.

Οτε τῷ 1526 εἶχε συσταθῆ ἐν Φλωρεντίᾳ ἡ νέα ὁρχὴ τῶν *Pénte τῶν τειχῶν Ἐπιτρόπων* (*Cinque Procuratori delle Mura*) εἶχε δοθῆ αὐτοῖς ὡς γραμματεὺς δὲ Μακιαβέλης, ὃτε ἀνέπτυξε πυρετώδη δρᾶσιν ἵνα θέση τὴν πόλιν εἰς κατάστασιν ἀσθενεῖς ἀπορρίφων τὰ εἰσιδήματα τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων διάγητος ἀπειλητικής. Μετά τινας ἡμέρας, λεηλατηθεῖσης τῆς Ρώμης ἐξεδιώχθησαν καὶ οἱ Μεδίκοι τῷ 1527 ἀπὸ τῆς Φλωρεντίας καὶ τότε ἐκηρύχθη ἡ δημοκρατία. Ο Μακιαβέλης εἶσπενσε νὰ ἐπανέλθῃ ἐλπίζων νὰ γενῇ δεκτός, ἀλλὰ θεωρηθεὶς ὑποπτος ἔνεκα τῶν μετὰ τῶν Μεδίκων σχέσεων του, ἀπεμακρύνθη πάσης ἐξουσίας, τῷ ἥρνήθησαν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν γραμματείαν τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, τὴν ἀρχαίαν θέσιν του.

Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἀγαθὴ ὑπόληψις, ἷν περὶ αὐτοῦ εἶχον οἱ σύγχρονοί του, ὡστε καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ του ἐκείνη δὲν ἐπανον νὰ τὸν τιμῶσι καὶ τὸν ἀγαπῶσι. Ἐν ταῖς ἀκμαζούσαις τότε συναναστροφαῖς τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῶν *Orti* καὶ *Rucellai* ἡκούντο οἱ λόγοι του ὡς χρησμοί, διάσημοι δὲ ἀνδρες ἐτήρουν μετ' αὐτοῦ ἐμπιστευτικὴν καὶ τῷ πατερού τοῦ ἐπιτηδεύσης πονηραῖς καὶ τῷ Παλατίῳ *dei Signori* εἰσόδος.

Μετ' ὀλίγον ἐπανελθὼν εἰς Φλωρεντίαν ἐκ τῆς ἀρχοτικῆς του ἐπαύλεως, διόπου διαμένων δὲν ἥρνήθη μὰ νὰ καταστιγάσῃ τὴν ἐκ τῆς καταναγκαστικῆς ἀρχῆς του προερχομένην ἀνίαν, ἀπεβίωσε τῷ 1527 ἔτει, ἀφήσας ἐν ἐνδείᾳ πολυμελῆ οἰκογένειαν, καὶ ἐτάφη ἐν οἰκογενειακῷ τάφῳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Σταυροῦ.

B'.

Υπάρχει παλαιόν τι ἀξίωμα λέγει δὲ *Gaspary* ἐν τῇ περὶ τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας συγγραφῇ αὐτοῦ, «ὅτι ἡ ἴστορία εἶνε μὲν δι-

δακτικὴ ἐπιστήμη, ἀλλὰ προηγουμένως ἐπιστεύετο δτὶ οὐράνῳ αὐτῆς ὑπάρχει ἡ ἐκδήλωσις ὑπερτέρας τινὸς δυνάμεως, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἴστορίας λαμβανόμενον μάθημα ἦτο, καὶ ἀκολουθίαν, θρησκευτικὸν ἄμα καὶ ἡθικόν. 'Αλλ' οἱ ἄνθρωποι τῆς 'Ἀναγεννήσεως, ἀποκρούοντες τοιαύτην δοξασίαν, ἐθεώρησαν τὰ ἴστορικὰ γεγονότα ὡς ἀπλῆν ἐκδήλωσιν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ ἔγτικτων. Διὸ καὶ δ Μακιαβέλης ἐνδύμιζεν δτὶ ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι μένουσι πάντοτε οἱ αὐτοί, ἅρα τὸ παρελθὸν δύναται νὰ διδᾶξῃ ἡμᾶς περὶ τοῦ παρόντος, καὶ νὰ προϊδωμεν τὸν μέλλον»!.

Προετέξαμεν τὸν λόγον τοῦτον τοῦ συγγραφέως Gaspary, διότι ἀληθῶς τοιαύτη εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα ἴδεα ἐν πᾶσι τοῖς ἴστορικοῖς καὶ πολιτικοῖς συγγράμμασι τοῦ Μακιαβέλη καὶ τοιαύτη ἐπικρατεῖ καὶ ἐν τῷ Ἡγεμόνι.

Αρχόμενος τῆς συγγραφῆς του ταύτης δ Μακιαβέλης ἔξετάει διπόσα εἶνε τὰ εἰδη τῶν Πολιτειῶν, τίνι τρόπῳ κατακτῶνται τὰ κράτη καὶ τίνι τρόπῳ κυβερνῶνται. Κατ' αὐτὸν δύο εἶνε τὰ εἰδη τῶν πολιτειῶν, δημοκρατίαι ἢ ἡγεμονίαι· παραλείπων δὲ τὰ περὶ δημοκρατιῶν, εἰσέρχεται ἀμέσως εἰς τὰς περὶ ἡγεμονιῶν ἔσεινται του (de Principatibus).

ερευνας του, (αε Τητισιραμιδας).
Εις τα κληρονομικά, λέγει, κράτη, ὃν οι λαοὶ είνει εἰδισμένοι νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὴν γενεὰν του ἡγεμόνος, αἱ πρὸς τῆρησιν τοιούτων κρατῶν δυσχέρειαι είνε ἐλάχισται παραβαλλόμεναι πρὸς τὰς τῶν νεωστὶ σηματιζουμένων.

Εἰς ἔκεινα ἀρχεῖ νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ ὁ ἡγε-
μῶν τὰς μεθόδους τῶν προπατόρων του καὶ
νὰ μὴ ἐπισπεύδῃ τὴν λύσιν τῶν ἐκάστοτε πα-
ρουσιαζομένων ζητημάτων. Οὕτω πως προβαί-
νων ὁ ἡγεμὼν οὗτος, καὶ μετρίαν ἔαν ἔχῃ
ἴκανότητα, δύναται νὰ διατηρηθῇ φείποτε ἐν
τῇ ἀρχῇ, πλὴν ἔαν ἔκτακτός τις καὶ ὑπέροχος
δύναμις ἐπιφέρῃ τὴν πτῶσίν του. Ἀλλὰ καὶ
πίπτων ἐκ τῆς ἔξουσίας δύναται καὶ πάλιν ν'
ἀνακτήσηται αὐτήν, ἔαν ἐν τῷ νέῳ κυρίῳ ὑ-
πάρχουσι κακάια τινὲς ἢ ἐλλείψεις. Ἐν τῷ νεο-
συπτάτῳ ὅμως κράτει ὑπάρχουσιν αἱ δυσχέρειαι,
διότι αἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι ουνήθως ν' ἀλ-
λάσσωσι κύριον νομίζοντες ὅτι διὰ τῆς ἀλλαγῆς
ἢ βελτιώσωσι τὴν θέσιν των, ἀκολούθως
ὅμως ἐννοοῦσιν ὅτι ἡ πατήθησαν. Εἶνε δὲ φυ-
σικὴ ἡ τοιαύτη τῶν ὑπηκόων ἐξέγερσις διὰ τὸν
λόγον ὅτι ὁ ἡγεμὼν ἔκαναν γάλεται νὰ ἐπιτί-

⁴ Grande Encyclopédie ἐν λέξει Machiavel, οὐδὲ Discorsi sopra la Prima Deca de T. Livio.

Θεται κατὰ τῶν νέων ὑπηκόων του ἔχων
ἐχθροὺς μὲν δσους παρέβλαψε καταλαβὼν τὴν
ἀρχήν, μὴ ἔχων δὲ φίλους τοὺς ἀνυψώσαντας
αὐτὸν, ὡς ἐκ τῆς ἀδυναμίας νὰ ἰκανοποιῇσῃ
τούτους κατὰ τὰς ἐλπίδας των. Πλὴν τούτου,
οὔτε δύναται κάνν νὰ ἐφαρμόσῃ κατ' αὐτῶν
δραστικὰ φάρμακα ἔνεκα τῶν πρὸς αὐτὸν
ὑπογοεώσεών του.

Ἐξακολουθήν νὰ ἐρευνᾶτε τὰς λοιπὰς μεταξὺ τῶν κρατῶν διαφοράς, ἀποφαίνεται ὅτι τὰ κατακτώμενα κράτη, τὰ προστιθέμενα εἰς ἔτερον ἀρχαιότερον τοῦ κατακτηθέντος, ἢ ἐίναι τὰ κράτη ταῦτα τῆς αὐτῆς γλώσσης καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν τῆς αὐτῆς χώρας κάτοικοι, ὅτε είναι εὐχερῆς ἡ τήρησίς των, ἐὰν μάλιστα οἱ νέοι οὗτοι ὑπήκοοι δὲν είναι εἰδιθισμένοι εἰς τὴν ἔλευθερίαν· πρὸς ἀσφαλῆ τῶν τοιούτων κρατῶν τήρησιν ἀρκεῖ, λέγει, ἡ ἔξαλειψις τοῦ γένους τοῦ προκατόχου ἥγεμόνος· ἢ διαφέρουσι κατά τε τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥμηται καὶ τοὺς νόμους, καὶ τότε ἀναφύονται δυσχέρειαι πρὸς κατανίκησιν τῶν δποίων ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἔχῃ δῆγματαν εὑμενῆ τὴν τύχην καὶ οὐ μικρὰν δεξιότητα.

⁷Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει τὸ ἀσφαλέστερον καὶ
ἄμα διαφρέστερον μέσον πρὸς τήρησιν τοῦ κα-
τακτηθέντος κράτους, εἶνε ἡ εἰς τὴν νέαν χώ-
ραν μετοίησις τοῦ κατακτητοῦ. Πρὸς ἀπόδει-
ξιν δὲ τῆς ὁρθότητος τοῦ ἴσχυρισμοῦ του τού-
του, φέρει δὲ Μακιαβέλης τὸ παράδειγμα τῶν
Τούρκων, οἵτινες δὲν θὰ ἥδυναντο νὰ τηρή-
σωσι τὴν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος ἐὰν μὴ κα-
τωκίζοντο ἐν αὐτῇ.

Ἐτερον μέσον πρὸς τὴν ἡρησιν τῆς κατακτη-
θείσης χώρας, κατάλληλον θεωρεῖ ὁ συγγρα-
φεὺς τὴν ἐγκατάστασιν ἀποίκων δι' ὃν νὰ συν-
δέωνται οἱ ιδιαγενεῖς λαοί. Πλὴν τῶν ἄλλων
πλεονεκτημάτων τοιοῦτος ἀποικισμὸς εἶνε προ-
σέτι οἰκονομικὸν μέτρον ἀπαλλάσσον τὸν ἡγε-
μόνα τοῦ τηρεῖν πολυδαπάνους φρουρὰς πρὸς
ὑποταγὴν τῶν κατακτηθέντων λαῶν.

“Ο Μακιαβέλης φρονεῖ δτι τρεῖς είνε οι τρόποι δι’ ὃν δύνανται νὰ κυβερνηθῶσιν ἐπιτυχῶς τὰ κατακτηθέντα κράτη, τὰ δποῖα εἶχον πρὸ τῆς κατακτήσεως Ἰδίους νόμους καὶ ἔζων ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ Ὁ πρῶτος, λέγει, συνίσταται εἰς τὴν ἔξιολούθρευσιν αὐτῶν· δι’ δεύτερος εἰς τὸ νὰ κατοικήσῃ ἐν τῇ χώρᾳ προσωπικῶς δι’ κατακτήτης· δι’ τρίτος τρόπος συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀφήσῃ ἀθίκτους τοὺς νόμους αὐτῆς λαμβάνων φόρον τινὰ καὶ σχηματίζων μίαν δλιγαρχίαν, ἥτις νὰ τηρῇ τῷ ἡγεμόνι φιλίαν τὴν χώραν.

Οι Ρωμαῖοι ἡθέλησαν τὰ τηρήσωσι τὴν κατακτησεῖσαν Ἑλλάδα ἀφίνοντες αὐτῇ ἀθίκτους τὸν νόμους τῆς, ἀλλ' ἀπέτυχον, διὸ ἦναγκάσθησαν ἀκολούθως νὰ καταστρέψωσι πλείστας Ἑλληνικάς πόλεις ὅπως τηρήσωσιν αὐτῆν. Συμπεραίνει δῆμος ὁ Μακιαβέλης ὅτι πρὸς τὴρησιν τῆς κατακτηθείσης χώρας, τὸ ἀσφαλέστερον μέσον εἶνε δὲ ἔξολοθρευμὸς αὐτῆς ἔξαγγέλλει δὲ μετὰ ἀπαισίου προφητικοῦ ὑφους τὸν ἀφορισμόν, ὅτι πᾶς δὲ γενόμενος κύριος χώρας εἰδισμένης εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ μὴ καταστρέφων αὐτήν, ἀς εἶνε βέβαιος ὅτι θὰ καταστραφῇ αὐτὸς οὗτος ὑπὲρ ἐκείνης.

Ο Μακιαβέλης, ώς παραπτηρεῖ δὲ ἀναγνώστης, προβαίνει ἀκατάσχετος εἰς τὰ ἀνοικτά ιδμονα συμ- περάσματά του, ἀλλὰ τότε, θὰ ἥρωτα τις ἵσως, διοποίον κέρδος θὰ ἀπέμενεν τῷ νικητῇ ἐκ τῆς καταστροφῆς διλοκλήρου τῆς κατακτηθείσης χώ- ρας;

Ἐν τῷ ἔβδομῳ κεφαλαίῳ τοῦ Ἡγεμόνος, ἐν φὶ πράγματεύεται περὶ τῶν νέων ἡγεμονιῶν, τῶν κτωμένων εἴτε διὰ τύχην εἴτε δὲ ἀλλοτρίων δυνάμεων, φέρει δύο παραδείγματα συγχρόνων αὐτοῦ ἡγεμόνων, οἵτινες δι’ ἀρετῆν των ἦ διὰ τύχην ἀνυψώθησαν εἰς τὴν ἀρχήν. Οἱ δύο οὗτοι εἶνε ὁ Φραγκίσκος Σφόδριος καὶ ὁ Καΐσαρ Βοργίας, ὁ ὄνομασθεὶς Δοὺξ Βαλεντίνου. Οἱ πρῶτοι διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἴκανότητος καὶ διὰ καταλλήλων μέσων, ἀπὸ ἴδιώτου ἐγένετο δοὺξ Μεδιολάνων, ἐτήρησε δὲ δι’ ὀλίγων κόπων τὸ κράτος, ὁ διὰ μυρίων ἀγώνων εἶχε κατακτήσῃ. Οἱ ἥρως ὅμως τοῦ Μακιαβέλη, ἐπὶ τῶν πρᾶξεων τοῦ διοίου μηκύνει ἐπὶ πολὺ τὸν λόγον, εἶνε ὁ Καΐσαρ Βοργίας, ὁ γνωστὸς ἐκ τῆς Ἰστορίας δολοφόνος, ὁ εὐειδέστατος, εὐφυέστατος καὶ φιλόκαλος ἀνήρ, ὁ μὴ διστάζων ὅμως νὰ ἐκδικήται τοὺς ἔχθρούς του ὡς ἐκδικοῦνται αὐτοὺς οἱ κάτοικοι τῆς νοτίου Ἀφρικῆς, ἢ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ὁκεανίας!. Τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐκθειάζει ὁ Μακιαβέλης τὴν πολιτικὴν σύνεσιν καὶ ὑπόκρισιν, διστις κατέκτησε τὴν ἡγεμονίαν ἐκ τῆς τύχης τοῦ Πάπα πατρός του, καὶ ναι μὲν ἀπώλεσεν αὐτὴν μετὰ τῆς τύχης ἐκείνου, ἀλλ’ ἐνήργησε πάνθ’ ὅσα συνετός καὶ νοήμων ἡγεμόνων ἥδη νατο νὰ ἐπινοήσῃ δπως θέση φίζας εἰς κράτη νης ὑπὸ ἀνισχύρων ἡγεμονών ληστευοντων τοῦ πήκοον καὶ μεστῆς παντοίων ἐγκλημάτων καὶ κακουργιῶν. Οἱ δούξ ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ εἰρηνεύσῃ τέλος αὐτὴν ἰδούων ἰσχυρὸν κυβέρνησιν, πρὸς τοῦτο δὲ ἀπέστειλεν ἐκεὶ ἀντιπρόσωπόν του τὸν Ρομῆδον δ’ Ὁρκου, ἄνδρα σκληρὸν καὶ δραστήριον, δοὺς αὐτῷ ἀπόλυτον ἔξουσίαν τοῦ θῦσαι καὶ ἀπολέσαι. Ἐν δὲ λιγίστι φ χρόνῳ κατώρθωσεν οὗτος νὰ εἰρηνεύσῃ διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην, ἀλλ’ ὁ δούξ ὑπονοῶν ὅτι αἱ σκληρότητες τοῦ ἀπεσταλμένου του θὰ ἀπεδίδοντο εἰς αὐτόν, καὶ τὸ μῆσος τοῦ λαοῦ θὰ ἐκορυφοῦντο ἐναντίον του, διέταξεν ἡμέραν τινὰ νὰ θανατώσωσι τὸν ἀτυχῆ Ρωμῆδον ὃς τιμωρίαν τῶν σκληροτήτων του, καὶ μίαν πρωῖαν ἀφυπνισθέντες οἱ πολῖται εἶδον ἔντρομοι καὶ ἔκθαμβοι ἐν ταύτῳ τὸ πτῶμά του ἀποκεκομμένον εἰς δύο τεμάχια καὶ ἐκτεθειμένον ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς, παρὰ τὸ πτῶμα δὲ ἐκεῖνο τεμάχιον ἕνδον καὶ μάχαιραν καθημαγμένην. Τοιαύτην ἀμοιβὴν ἀπέδωκεν ὁ συνετὸς ἐκεῖνος ἡγεμὼν πρὸς τὸν ὑπηρετήσαντα αὐτὸν μετὰ ἀλληλοῦς ζήλου καὶ ἀπεριορίστου ἀφοσιώσεως, καὶ τοιαύτην πρᾶξιν συνιστᾶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἡγεμόνος εἰς μίμησιν πρὸς ὅσους ἐκ τύχης ἦ ἐκ βοηθείας ἄλλων ἀνυψώθησαν εἰς τὴν ἡγεμονικὴν ἀρχήν!

¹ Διηγοῦνται ὅτι κατὰ τὴν δευτέραν Κυριακὴν μαῖς τῶν ἀποκρέω προσωπιδοφόρος τις ἔξινε γέγε προσβλητικούς τινας λόγους κατὰ τοῦ δουκὸς Βαλεντίνου. Ο δούκης, μαθὼν τοῦτο διέταξε τὴν σύλληψιν αὐτοῦ, εἰτα δὲ κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀπέκουψαν τὸν χεῖρα αὐτοῦ καὶ τὸ ἐμπρόσθιον τῆς γλώσσης, ὅπερ προσθήταν εἰς τὸν μικρὸν δάκτυλον τῆς ἀποκοτείσης γειρός.

τὰ δόπια ἡ τύχη καὶ τὰ δρπλα ἄλλων τῷ εἰχον
παραδώσῃ. Καὶ τὸν ἄνδρα τοῦτον ὁ Μακι-
βέλης ὡς πρότυπον συνετωτάτου ἡγεμόνος, οὕτε
γινώσκει, λέγει, νὰ δώσῃ εἰς τοὺς νέους ἡγε-
μόνας καλήτερα τῶν πρόξεων ἐκείνων διδάγ-
ματα!

Αλλὰ τίνες ἡσαν ἄρα γε αἱ πολιτικαὶ πράξεις τοῦ δουκὸς Βαλεντίου ὅπως συστήσῃ αὐτὰς εἰς μίμησιν; Οἱ ἴστορικοι ἀναφέρουσι πολλὰς τοιαύτας ἀξιοσημειώτους διὰ τὸν δόλιον καὶ ἀπάνθρωπον χαρακτῆρα τῶν πρᾶξεις, ὃ δὲ Μακιαβέλης ἀναφέρει ἐνταῦθα μίαν ὡς παράδειγμα τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ συνέσεως καὶ δεξιότητος, ἀφοῦ, λέγει, ὁ δούκης Βαλεντίνου εἶχεν

ἔξαφανίσῃ τὰς δύο ἐν Ρώμῃ φατρίας, τοὺς μὲν ἀρχιγούς τῶν Ὁρσίνη φονεύσας διὰ δόλου, τοὺς δὲ Κολῶνας διασκορπίσας καὶ καταστήσας ἀνισχύρους, κατώρθωσε νὰ γενῇ κύριος ἀπάστης τῆς Ρωμανίας, ἐπαρχίας κατεχομένης ὑπὸ ἀνισχύρων ἡγεμόνων ληστευόντων τὸ ὑπήκοον καὶ μεστῆς παντοίων ἔγκλημάτων καὶ κακουργιῶν. Ὁ δοῦξ ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ εἰρηνεύσῃ τέλος αὐτὴν ἰδούων ἴσχυρὰν κυβέρνησιν, πρὸς τοῦτο δὲ ἀπέστειλεν ἐκεῖ ἀντιπρόσωπόν του τὸν Ρόμῳρον δ' Ὁρκου, ἀνδρα σκληρὸν καὶ δραστήριον, δοὺς αὐτῷ ἀπόλυτον ἔξουσίαν τοῦ θύσαι καὶ ἀπολέσαι. Ἐν διλγίστῳ χρόνῳ κατώρθωσεν οὗτος νὰ εἰρηνεύσῃ διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην, ἀλλ' ὁ δοῦξ ὑπονοῶν διτὶ αἱ σκληρότητες τοῦ ἀπεσταλμένου του θὰ ἀπεδίδοντο εἰς αὐτόν, καὶ τὸ μῆσος τοῦ λαοῦ θὰ ἐκορυφοῦτο ἐναντίον του, διέταξεν ἡμέραν τινὰ νὰ θανατώσωσι τὸν ἀτυχῆ Ρωμῦρον ὡς τιμωρίαν τῶν σκληροτήτων του, καὶ μίαν πρωΐαν ἀφυπνισθέντες οἱ πολῖται εἶδον ἔντρομοι καὶ ἐκθαμβοὶ ἐν ταῦτῷ τὸ πτῶμά του ἀποκεκομένον εἰς δύο τεμάχια καὶ ἐκτεθειμένον ἐν μέσῳ τῆς ἀγορᾶς, παρὰ τὸ πτῶμα δὲ ἐκεῖνο τεμάχιον ἔύλου καὶ μάχαιραν καθημαγμένην. Τοιαύτην ἀμοιβὴν ἀπέδωκεν ὁ συνετὸς ἐκεῖνος ἡγεμὼν πρὸς τὸν ὑπηρετήσαντα αὐτὸν μετὰ ἀληθοῦς ζήλου καὶ ἀπεριορίστου ἀφοσιώσεως, καὶ τοιαύτην πρᾶξιν συνιστᾷ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἡγεμόνος εἰς μίμησιν πρὸς δῖστοις ἐκ τύπης ἢ ἐκ βοηθείας

μητού πρός σούσες επι τοιχίαν την πόλην
ἄλλων ἀνυψώθησαν εἰς τὴν ἡγεμονικήν ἀρχήν!
'Αλλ' ὁ Μακιαβέλης ἦτο ἄρα γε τοσούτῳ
σκληρὸς καὶ μοχθηρὸς δύπως συνιστᾷ βδελυράς
τοιαυτὰς καὶ ἀπανθρώπους πράξεις; Παντά-
πασιν! Ο Μακιαβέλης ἔνα πρό πάντων εἶχε
σκοπόν, οὗτος δὲ ἦτο νὰ ἀνεύρῃ καὶ παραδέση-
ἔν τη συγγνωφῇ αὐτοῦ ἀπαντας τοὺς τρόπους,

δι' ὅν θὰ ἡδύνατο νὰ συντηρηθῇ τὸ κράτος ἐπιδιδόμενος δὲ εἰς τὴν ἔρευναν τῶν μέσων, προέβανεν εἰς τὰ συμπεράσματά του διὰ λογικῆς ψυχοῦ καὶ ἀκάμπτου, ἀδιαφορῶν ἀν τὸ ἔξαγόμενον τῶν σκέψεων του ἀντέκειτο πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς φιλανθρωπίας ἥ τῆς ἡθικῆς. "Αλλως τε συνορῶν τὰς τότε πολιτικὰς τῶν Ἰταλικῶν πόλεων ἀνωμαλίας καὶ τὴν βασιλεύουσαν ἀναρχίαν, ἐπειδεῖτο δτι τοιαῦτα μέσα ἥσαν οὐ μόνον χρήσιμα, κατὰ τοὺς καιροὺς ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ νόμιμα, ἐὰν δι' αὐτῶν κατωρθοῦτο νὰ ἐδραιωθῇ τάξις τις καὶ εἰρήνη ἐν τῇ πολιτικῷ κατατεμημένῃ Ἰταλικῇ πατρὶδι.

"Ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ λαλῶν περὶ τοῦ ἀνδρείωσιν οἱ ἡγεμόνες νὰ τηρῶσι τὴν ἄπαξ δοθεῖσαν πίστιν, διμολογεῖ μὲν δτι εἶνε ἐπαινετὸν νὰ τηρῶσιν αὐτὴν καὶ νὰ ἀπέχωσι πάσης πανουργίας. «'Αλλὰ βλέπομεν, λέγει, ἐκ πείρας, δτι οἱ μεγάλα διαπράξαντες ἡγεμόνες ἐλαχίστην ἀπέδιδον ἄξιαν εἰς τὴν ὑπὲρ αὐτῶν δεδομένην πίστιν. Οὗτοι ἡδυνήθησαν διὰ τῶν πανουργιῶν των νὰ παρατρέψωσι τοὺς ἔγκεφάλους τῶν ἀνθρώπων καὶ οὕτω νὰ ὑπερεργήσωσι κατὰ πολὺ τοὺς στηριχθέντας ἐπὶ τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ χαρακτῆρός των. Συνετὸς ἡγεμὼν δὲν ὀφείλει νὰ τηρῇ πίστιν δσάκις ἥ τήρησις αὐτῆς στρέφεται κατ' αὐτὸν καὶ δσάκις ἐξέλιπον οἱ λόγοι δι' οὓς ἐδόθη αὐτῇ. Δεῖ δὴ νὰ ἐννοήσωμεν δτι δι' ἡγεμών, καὶ ἰδίως δι' νέος, δὲν δύναται νὰ τηρῇ δσα οἱ ἀνθρώποι τηροῦντες θεωροῦνται ἀγαθοί, διότι πολλάκις εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην πρὸς σωτηρίαν τοῦ κράτους. ν' ἀρνηθῇ τὴν δοθεῖσαν πίστιν, πρὸς δὲ νὰ φανῇ, χάριν τούτου, δτι ἀντιπράττει κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ κατ' αὐτῆς ἔτι τῆς θρησκείας. 'Αλλὰ καίτοι τοιοῦτος, ὀφείλει κατ' ἀνάγκην νὰ προσποιῆται δτι κατέχει ἀπάσας τὰς ἀρετὰς ταίτας, καὶ δταν τὸν ἀκούωσι καὶ δταν τὸν βλέπωσι νὰ εἶνε δλος εὐσπλαγχνία, δλος πίστις, δλος ἀδιάφορος, δλος θρησκεία, ἐνὶ λόγῳ ἔξοχος ὑποκριτής¹.

Περὶ τῶν πῶς δὲ δύναται δι' ἡγεμὼν νὰ καταπολεμῇ καὶ καταβάλῃ τοὺς ἔχθρούς του, δύο εἶνε αἱ πρὸς τούτο μέθοδοι· ἥ μία ἥ διὰ τῶν νόμων, καὶ αὕτη ἴδιαζει τοῖς ἀνθρώποις

ἥ ἐτέρᾳ ἥ διὰ τῆς βίας, ἥτις ἴδιαζει τοῖς ζώοις. Εὐρισκόμενος δὲ ἡγεμὼν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἔχθρῶν του, ἐξ δλων τῶν λοιπῶν ζώων ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ τὴν μέθοδον τῆς ἀλώπεκος ἵνα διαγνωσκῇ τὰς ὑπὲρ ἐκείνων ἐξυφαινομένας παγίδας, καὶ συνάμα τὴν τοῦ λέοντος, ἵνα καταπτῇ τοὺς λύκους, τὴν διττὴν δὲ ταύτην φύσιν τῆς τε ἀλώπεκος καὶ τὴν τοῦ λέοντος δέον νὰ ὑποκρίνεται τελειότατα.

'Αλλαχοῦ δι Μακιαβέλης συνιστᾶ τῷ ἡγεμόνι ν' ἀποφεύγῃ πάνθ' ὅσα δύνανται νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν μισητὸν καὶ εὐκαταφρόνητον, ἐπιτυγχάνων δὲ τοῦτο οὐδένα διατρέχει κύνδυνον ἐκ τῶν ἀλλων αὐτοῦ ἀτιμιῶν. Μισητὸν καθιστῶν αὐτὸν πρὸ πάντων ἥ πλεονεξία, ἥ ἀρπαγὴ τῶν ἀλλοτρίων οὐσιῶν καὶ ἥ τῶν ξένων γυναικῶν. Εὐκαταφρόνητος δὲ γίνεται δι' ἡγεμὼν ὅταν βλέπωσιν αὐτὸν οἱ ὑπήκοοι ἀστατον, ἀβουλον, τρυφηλὸν καὶ ἀναποφάσιστον².

Περατοῦντες δσα εἴχομεν νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Μακιαβέλη πρὸς πληροφόριαν τοῦ ἀναγνώστου, θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ ἀναφέρωμεν τελευταῖον δσα δι συγγραφεὺς αὐτὸς λέγει πρὸς δικαιολογίαν του διὰ τὰς ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Ἡγεμόνος περιεχομένας πολιτικὰς σκέψεις καὶ ἴδεας. «Συγγράφων, λέγει, τὸν Ἡγεμόνα μου πρεπωδέστερον ἐνόμισα ν' ἀκολουθήσω τὴν πραγματικὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν μᾶλλον ἥ τὴν κατὰ φαντασίαν ὃς ἀλλοι τινὲς ἐπραξαν. 'Εκεῖνοι διετύπωσαν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν φαντασίᾳ δημοκρατίας καὶ ἡγεμονίας μῆποτε ὑπαρξάσας, μηδ' οὐσας ἐν τῇ ἀληθείᾳ. 'Η ἀπόστασις, μεταξὺ τοῦ πῶς πραγματικῶς ζῇ τις καὶ πῶς ὁφείλει νὰ ζῇσῃ εἶνε τοσαύτη, ὅστε δι παραμελῶν τὸ γινόμενον, ἐπιδιώκει δὲ τὸ τί δέον νὰ γίνεται, εὑρίσκει μᾶλλον τὴν ἰδίαν ἀπλειαν ἥ τὴν ἐαυτοῦ σωτηρίαν».

'Αλλὰ καὶ πρὸς τινα καταμεμφόμενον αὐτὸν δτι ἐδίδαξε τοὺς ἡγεμόνας τίνι τρόπῳ νὰ γίνωνται τύραννοι, ἀπήντα δτι ἀληθῶς ἐδίδαξα αὐτοὺς νὰ γίνωνται τύραννοι, ἀλλ' ἐδί-

¹ "Ετι δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς φαίνεθαι ἀεὶ στουδάζοντα διαφερόντως· ἥτον γάρ φοβοῦνται τὸ παθεῖν τι παράνομον ὑπὸ τῶν τοιούτων, ἐὰν δεισιδαιμόνια νομίζωσιν εἶναι τὸν ἀρχοντα καὶ φροντίζειν τῶν θεῶν 'Αρ. Πολ. Βιβ. Ε' κεφ. Θ.

² Δύο δὲ οὖσῶν αἰτιῶν, δι. ἀς μάλιστα ἐπιτίθενται τοῖς τυράννοις, μίσους καὶ καταφρονήσεως, θάτερον μὲν δεῖ τούτων ὑπάρχειν τοῖς τυράννοις τὸ μίσος. Εἰ δὲ τοῦ καταφρονεῖσθαι πολλαὶ γίνονται, καὶ πολλοὺς καιροὺς παραδιδόσται τοῖς ἐπιτίθεμένοις... Διά τε γάρ ἀδικίαν καὶ διὰ φόβον καὶ διὰ καταφρονήσιν ἐπιτίθενται πολλοὶ τῶν ἀρχομένων ταῖς μοναρχίαις· τῆς δὲ ἀδικίας μάλιστα δι ὑβριν, ἐνίστε δὲ καὶ διὰ τὴν τὸν ἰδίων στέρησιν. 'Αρ. Πολ. Βιβ. Ε' Κεφ. Η'.

Η ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΑΛΙΚΗ ΤΟΥ ΒΑΤΕΜΒΕΡΓ

ΜΝΗΣΤΗ ΤΟΥ ΠΡΙΓΚΙΠΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ

δαξα καὶ τοὺς λαοὺς διὰ ποίων τρόπων νὰ ἔξολθρεύσωσιν αὐτούς.

Ο πρακτικώτατος Ἀριστοτέλης ἀντιθέτως πρὸς τὸν Πλάτωνα, ἐπραγματεύθη καὶ οὗτος ἐν τοῖς Πολιτικοῦς περὶ βασιλείας καὶ τυραννίδος καὶ κατέδειξε διὰ ποίους λόγους φθείρονται αὗται καὶ διὰ ποίων μέσων σώζονται,¹ ἀλλ' ἔκεινος, ἀναφέρων τὰς τῶν τυράννων πονηρὰς πρᾶξεις, οὐδαμοῦ συνέτησεν αὐτὰς εἰς μίμησιν, πλέον δὲ ἡ ἄπαξ δὲν ὕκκησε νὰ σημειώσῃ διτὶ «Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τυραννικὰ μὲν καὶ σωτήρια τῆς ἀρχῆς οὐδὲν δ' ἐλλείποντο μοχθηρίας»².

Τὸ τελευταῖον κεφάλαιον τοῦ Ἡγεμόνος εἶνε θερμοτάτη ἐπίκλησις πρὸς τὸν Λαυρέντιον Μέδικον εἰς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τῶν βαρβαρικῶν ὥμοτήτων καὶ ὑβρεων. Τὸ ἐν ὅλῳ τῷ συγγράμματι λησμονηθὲν τοῦ Θεοῦ ὄνομα μνημονεύεται ἐνταῦθα πλειστάκις, δὲ πατριωτισμὸς τοῦ συγγραφέως ἐκδηλοῦται ἀκατάσχετος μετὰ λυρισμοῦ ἀσυνήθους αὐτῷ.

Περὶ τῆς διαδόσεως καὶ τῶν τυχῶν τοῦ βι-

¹ Πολ. Βιλ. Ε'. κεφ. Η'.

² Αὐτόθι Βιβ. Ε'. κεφ. Θ'.

ΓΚΑΙΤΕ

ΣΙΜΑΣΟΥ

"Οταν μέσ' ἀπ' τὴν θάλασσα τὸ φῶς γλυκοροδίζει,
Ἐσέναν ἔχω, ἀγάπη μου, μονάχη συλλογή,
Ἐσένα κι' δταν τὸ χλωμὸ φεγγάρι παιγνιδίζει,
Καὶ πάει καὶ ζωγραφίζεται στὴν καθαρὴ πηγή.

Στὸ νέφος ποῦ ἀνασκόνται στὸ μακρισμένο δρόμο
Ἐσένα βλέπω μοναχά, κι' εἰς σὲ τὸ νοῦ γυροῦ
Μέσα στὴ νύχτα τὴν βαθεὶὰ ποῦ δένει μὲ τὸν τρόμο
Τὸν ὁδοιπόρον ἔρημο σὲ πέραμα στενό.

Στὸ κῦμα ποῦ διπλώνται καὶ σκάζει, ἀκούω ἐσένα,
Ἐσένα καὶ στοῦ λειβαδιοῦ τὴν τόση σιγαλιά,
Πολλὲς φορὲς πηγαίνω ἔκει, κι' εἰν' ὅλα ἡσυχασμένα,
Καὶ μένω κ' ἀφιγκράζομαι τὴν ἴδια σου λαλιά.

βλίου τοῦ Ἡγεμόνος γνωστὸν εἶνε ὅτι ὑπῆρξε μεγίστη. Οὐ μόνον οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες ἀνεγίνωσκον καὶ ἐμελέτων αὐτὸς μεταφρασθὲν εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ μετεφράσθη κατὰ διαταγὴν Μουσταφᾶ τοῦ Γ' πρὸς ἐκπαίδευσιν ἑαυτοῦ καὶ τῶν υἱῶν του Δραματικὴ δὲ ὑπῆρξε καὶ ἡ τύχη αὐτοῦ, διότι ἐνῷ ἐπὶ τεσσαράκοντα ὅλα ἔτη οἱ Πάπαι τῆς Ρώμης ἡνέχθησαν τὸ βιβλίον καὶ οὐδεμίᾳ κατ' αὐτοῦ εἶχεν ἐπιρριφθῆ μομφή, ἀπροσδοκήτως κατὰ τὸ ἔτος 1559 ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀπηγρευμένων βιβλίων, τῷ ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Δ', συμπεριελήφθη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Μακιαβέλη, ἐν δὲ τῷ ἐκδοθέντι index τῷ 1564 ὑπὸ Πίου Δ', ἐπανελήφθη καὶ πάλιν ἡ ἀπαγόρευσις τῶν συγγραμμάτων του. Βραδύτερον ἐγένοντο διαπραγματεύσεις αἵτησαμένων τῶν ἔγγονων τοῦ Μακιαβέλη νὰ ἀνατυπωθῶσι τὰ συγγράμματα τοῦ πάπου των ἀφαιρουμένων τῶν ἀνευλαβῶν πρὸς τὸν Πάπαν φράσεων ἀλλ' αἱ προτεινόμεναι διορθώσεις δὲν ἐφάνησαν ἐν Ρώμῃ ἐπαρκεῖς, καὶ οὕτω αἱ διαπραγματεύσεις ἔκειναι ἐνανάγκηαν ὅριστικῶς.
Ἐπετει τὸ τέλος.

Γ. Ε * ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Πάντα κοντά σου βρίσκομαι, κ' ἐνῷ δὲ μάντικρύζοντα
Τὰ μάτια σου, μήτε συγμὴ περνᾷ νὰ μὴ σὲ δῶ,
Χάνετ' ὁ ἥλιος, τὰ γοργὰ τ' ἀστέρια μὲ φωτίζοντα,
Ω! καὶ νὰ σ' εἶχα, ἀγάπη μου, νὰ σ' εἶχα πάντα ἐδῶ!

ΒΥΡΩΝ

ΕΝΘΥΜΗΣΗ

Ω θεία δμορφιὰ ποῦ ἀρπάχτηκες στὴ λαμπερὴ σου νιότη,
Δὲ θὰ σταθῇ στὸ χῶμα σου μηῆμα βαρὺ κανένα,
Τῆς ἀνοιξῆς οἱ ροδαρδοὶ θὰ βγοῦντε πρῶτοι, πρῶτοι,
Στὴν πράσινη τὴν χλωροσία ποῦ θὰ σκεπάζῃ ἐσένα.

Τὸ κυπαρίσσι τὸ ψηλὸ θὰ σειέται ἀγάλι ἀγάλι,
Κι' ἀπάνω σου τὸν ἥσκιο τὸν ληπτερὰ μὲ ἀπλώνη,
Κι' ἡ θλίψη θάρχεται ν' ἀκούῃ μὲ δλόγυρο πεφάλι,
Τὸν ψίθυρο ποῦ ὡς κύματα θάφινοντα γύρω οἱ κλῶνοι.

Στὸν τάφο σου θὲ νάκουμπα πικρὰ συλλογισμένη,
Μὲ τὶς παληὲς ἐνθύμησες ποῦ δὲν τὶς σβύνει ὁ χρόνος,
Κι' ὡς ν' ἀγροικοῦν τὰ βήματα, ὠμένα, οἱ πεθαμένοι,
Σιγὰ σιγὰ θὰ σέρνη την ἐκεῖθε ὁ μαῆρος πόνος.

Τὸ ξέρω πῶς ὁ θάνατος εἶνε κονφός, κιάκόμα
Πῶς βρύση εἶνε τὰ μάτια μας, ἀνώφελα ποῦ ρέει,
Μὰ αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε γιὰ τὸ πικρὸ μας στόμα,
Καὶ γιὰ τὴν θλίψη, φάντασμα ποῦ κλαίει κι' ὅλο κλαίει.

Καὶ σὺ ποῦ λές, καλλίτερα κανένας νὰ ξεχάνῃ,
Βλέπω πῶς ἔχεις πρόσωπο χλωμὸ σὰν τὸ σουδάρο,
Καὶ βλέπω ἀκόμα στὰ στεγνὰ τὰ μάτια σου νὰ φτάνῃ
Τὸ δάκρυν σου θαμπότερο κιάπ' τὸ μαργαριτάρι.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Ἐκ τοῦ δράματος τοῦ κ. Παλαμᾶ «Τρισεύγενη» τὸ ὄποιον ἐκδίδεται προσεχῶς ὅπὸ τοῦ τυπογροφείου τῆς «Ἐστίας», μᾶς παρεχώρησεν ὁ ποιητής εὐγενῶς τὸ ἀπόσπασμα τούτο, εἰς τὸ ὄποιον ζωγραφίεται ὁ χαρακτὴρ τῆς ἡρωΐδος τοῦ.

Σ. Τ. Δ.

Σκηνὴ ἀπὸ τὸ τρίτο μέρος

Στὸ σπίτι τοῦ Πέτρου Φλώρη. Γιαλοσκέπαστο λιανοτό. «Ἐνας σοφᾶς πλατάνος. Γάστρες μὲ λουλούδια. Ἐνας τραπέζι μὲ ραψίματα. Δυν τρία καθίσματα. Απὸ τὴν μιὰ μεριὰ ἡ πόρτα τῆς κρεβατοκάμαρας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν μεριά, πόρτα ποὺ φέρνει πρὸς τὴν σκάλα τοῦ σπιτιοῦ.

Η ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς σκάλας ποὺ ἀνεβαίνει κάποιος.
Καλῶς τὸν κουμπάρο.

Φαίνεται ὁ ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ Στέκει στῆς πόρτας τὸ κατώφλι. Τραχιὰ καὶ ἀγέλαστα.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Κυρὰ κουμπάρα, καλὰ δὲν τῶκαμες.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Πῶς μπαίνεις ἔτσι στὸ σπίτι μου;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Ἐδῶ εἶναι τὸ σπίτι τοῦ Πέτρου Φλώρη, τὰδερφοῦ μου. Μῶρκισε νὰ τοῦ προσέχω τὸ σπίτι του, ποὺ θάμενε χωρὶς τὸν ἵσκιο τοῦ ἀντρός. Ἐγὼ νὰ γίνω ἵσκιος, μοῦ εἴπε, στὴ γυναῖκα του καὶ φροντιστής νὰ γίνω μέσα στὸ σπίτι του. Κι' ἀδερφό του μ' ἔκαμε καὶ συμβούλατορα ὁ ἀντρας σου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Αφέντης μου καὶ φροντιστής μου ὁ ἀντρας μου. Κ' ἐσὺ δὲν μας εἶσαι κι' δὲρφός μας. Μὰ τὸ παράπονό σου καὶ τὸν τρόπο σου δὲν τὰ καταλαβαίνω.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Τὰ καταλαβαίνεις μόνο ποὺ δὲν τὰ νοστιμεύεσαι. Ορθὰ κοφτὰ τὰ θέλεις; Δὲν φέρμηκες καλά τὸ φέρσιμό σου δὲν εἴτανε τῆς Τρισεύγενης τοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη· εἴτανε μιᾶς ἀστόχαστης.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Ἀστόχαστης; καὶ γιατί; Γλήγορα· γιατί; Ζλα θέλω νὰ τάκουσω. Δὲν εἶσαι ἀντρας, δ

Πάνος δ Τράτας δὲν εἶσαι, ἀνίσως καὶ δὲ μοῦ τὸ φωνάξῃς δλοστρόγγυλα τὸ φταῖξιμό μου.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Μήν ἀνάφτης. Πιὸ ἥσυχα. Εἶναι καιρὸς ἀκόμα νὰ διορθωθοῦν τὰδιόρθωτα. Τὸ πλοῖο καλοχτισμένο· καλορραμένα τὰ παννιά· σωστὰ τὰ ἔργατα λίγη σαριούρα τοῦ λείπει.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Σιχαίνομαι τὰ λόγια τὰ στριμμένα. Πάνο Τράτα, πές τα καθαρά, παλληκαρίσια· δχι ἐβραΐκα. «Ἄντρας νὰ εἶσαι.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Μόνο οἱ ἔτσιπωτοι δὲ ντρέπονται τὰ λόγια τους, καὶ τὰ πετᾶν δπως δπως. Μὲ τὰ λόγια τὰ δικά μου, ποὺ τάναγελᾶς, δ Πέτρος δ Φλώρης θάρρεψε δυνάμωσε τὴν ἀγάπη του πρὸς ἐσέ· τὸν ἔκαμα νὰ καταλάβῃ πῶς δὲ μνγατέρα τοῦ Δεντρογαλῆ μπορεῖ νὰ γίνῃ καὶ γυναῖκα του στὰ μάτια δλου τοῦ κόσμου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Τὸν Πέτρο τὸ Φλώρη μὲ τὸ σπαδί της τὸν ἀπόχτησε ἡ Τρισεύγενη.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Καλήτερα νὰ τὸ παρατοῦσες αὐτὸ τὸ σπαδὶ νὰ σκουριάσῃ στὸ θηκάρι του, καὶ νὰ κρατοῦσες πάντα τροχισμένο, μπρὸς στὰ μάτια σου, κάποιο σπαδὶ ἄλλο· τὸ φόβο τοῦ ἀντρας σου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Τὸν ἀντρα μου τὴ στιγμὴ ποὺ θ' ἀρχίσω νὰ τονὲ φοβᾶμαι, θάχω πάψει νὰ τὸν ἀγαπῶ.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Ἄντα δὲν εἶναι λόγια φρόνιμης γυναίκας.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Τέτοια φρονιμάδα νὰ τὴ χαίρεσαι μαζὶ μὲ τὴ μητριαί μου. Μὲ σκότισες τὸ ξέρεις;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Δὲ μὲ μέλει ποὺ σὲ σκοτίζω· μὲ μέλει ποὺ ντροπιάζεις τὸν ἀντρα σου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Καὶ ποιὸς σ' ἔβαλεν ἐσένα ἔξεταστὴ στὸ σπίτι μου;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Ορκισμένος εἶμαι ἀπὸ τὸν ἀδερφό μου νὰ σὲ προσέχω καὶ νὰ σὲ παραστέω.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Ο Πέτρος δ Φλώρης λογάριασε στὴν ἀδερφούνη σου δχι στὴν κουταμάρα σου.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

(θυμωμένα καὶ ἀκράτητα).

Κουτός! γιατὶ σὲ συντρόφεψα στὸ πανηγύρι, στὸ Μοναστῆρι ἐκεῖ, μόλις ἀποφάνηκες μέσα στὸν κόσμο, παντρεμένη τέσσερω μηνῶν, μακριὰ ἀπὸ τὸν ἀντρα σου, διωγμένη πάντ' ἀπὸ τὸ σπίτι σου τὸ πατρικό, ἀφωρισμένη, χωρὶς ἀντρὸς σκέπη, γιὰ νὰ προσκυνήσῃς, καὶ γιὰ νὰ ταχτῆς τῆς Μεγαλόχαρης, καὶ γιὰ νὰ τὴς δενθῆς νὰ στονὲ γνοίσῃ γλήγορα, μὲ δέξιον ἀεράκι, τὸν ταξιδευτή! Κουτός! γιατὶ σὲ θέλησα φρόνιμη καὶ μαζωμένη καὶ τιμημένη! Κουτός! γιατὶ μοῦ γύρισες ἀδιάντροπα τὶς πλάτες, σὰν νὰ μὴν ἔστεκε στὸ πλευρό σου δ Πάνος δ Τράτας δ κουμπάρος σου, δ ἀδερφός σου, δ ἵσκιος σου! Γιατὶ ξεχάστηκες, καὶ ξενύχτησες, καὶ σὰν ἄτι ἀκαβαλλίκευτον ἔτρεξες, κι ἀνακατώθηκες μ' δποιον τύχη, ἀχόταση, ἀξεδάνηφαστη, σὰν ποτὲ νὰ μὴν ξανάχες ίδει κόσμο, σὰν νὰ πήγαινες πρώτη φορὰ σὲ τέτοιο πανηγύρι, μὲ παρλάτες ἔδω, μὲ χάλλανα ἐκεῖ, μ' δλα τὰ καμώματα τῆς ἀστοχασιᾶς. Καὶ νὰ εἴταν αὐτὰ μονάχα! Κουτός! γιατὶ δὲ διάλεξες καμίαν ἄλλη συντροφιὰ γιὰ νὰ ταιριάσῃς, παρὰ τοῦ Κάραλη τὴν συντροφιά! Κουτός! γιατὶ δὲν ἔσυρες τὸ χορό μὲ κανένα, παρὰ μὲ τὸν Κάραλη! Στὰ μάτια ὅλος τοῦ κόσμου, νιόπαντρη, χωρὶς τὸν ἀντρα της, νὰ λυσσομανάῃ στὸ χορό, καὶ δός του τὸ βιολί τοῦ Νίκαρου! μὲ ποιόν; μὲ τὸν Κάραλη! Καὶ δὲν τὸ ξέχασες τὸ πῶς μιλοῦσε γιὰ τὸν Κάραλην δ ἀντρας σου, καὶ τί τοῦ ἔκαμεν δ Κάραλης, καὶ πῶς τὸν ἔχει τὸν Κάραλη...

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

(μὲ περισσὸν ἀγῶνα γιὰ νὰ μείνῃ ἀτάραχη).

«Ἐλα στὸν ἔαυτό σου, Πάνο Τράτα, ἔλα στὸν ἔαυτό σου. Ἀλήθεια εἶτι σου χωράτεψα. Δὲν τὸν ἐπῆρα μὲ τὸ σπαδὶ μου· συμπάθησε με. Δὲν εἴσ' ἐσύ ποὺ μήλησες τὰ καλά σου καὶ τὰ σοφά σου τὰ λόγια, κι δ' ἔνας, ποὺ τὸ χάρηκες στοχαστικά, καὶ ποὺ μὲ τὴν καρδιά σου μᾶς ἀντάμωσες;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Στοχαστικὰ καὶ τῶρα θλίβομαι, καὶ μὲ τὴν καρδιά μου σου τὸ λέω πῶς παραστράτισες.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Μοῦ τὰ λές, καθὼς τὰ λένε οἱ μητριές, κ' ἔκεινοι ποῦ τοὺς σέργουν ἀπὸ τὴ μύτη οἱ μητριές. Μοῦ τὰ λές, καθὼς τὰ λένε οἱ κακοὶ καὶ οἱ στραβοί καὶ οἱ οἴλαφρούμναλοι καὶ οἱ φθονεοί καὶ οἱ οἴτιποτε λιπηταί της φύσης. Καὶ γέλασα καὶ μῆλησα καὶ χόρεψα, χωρὶς καμιὰ κακία, ἔτσι ἀθέλητα, καὶ μὲ τὸν Κάραλη, δπος θάκανα μὲ κάθε συντοπίτη καὶ μὲ κάθε ἀνθρωπο ποῦ θὰ φέρνονταν πρὸς ἐμένα εὐγενικὰ καὶ φροντισμένα ἔκει στὸ πανηγύρι. Ναί δὲ στοχαστηκα κάτι τι δίκιο θάχης θάπερε νὰ τὸ στοχαστῶ.. Μὰ γιὰ νὰ μὴν τὸ στοχαστῶ, τάχα δὲ θὰ πῆ πῶς δὲ χωρᾶνε τὰ πονηρὰ μέσα στὸ νοῦ μου; Σοῦ τόδοκιζομαι πῶς τίποτε κακὸ δὲν ἔβαλα στὸ νοῦ μου.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Οἱ δροι τῶρα λείπουν, κ' ὑστερα τὰ δάκρυα.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Τόφερ' δ λόγος δάκρυνα ἔγω; «Ορκο, βέβαια, δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ πάρω σὰν τὸν δρόπο λογιάζω ἔγω καθέ μον φέρσιμο. Ἐπρεπε νὰ τὸ ξέρως. «Ἐλεγα πῶς εἶσουνα κ' ἐσὺ χαρούμενος μὲ τὴ χαρά μου. «Ἐπρεπε νὰ τὸ ξέρως. Μιὸ τὴν νυνηγοῦσα τὴ χαρὰν ἀκράτητα, καὶ μιά, χαρούμονα μὲ δλην τὴ χαρά, γιὰ δλους ἔκει πέρα. Καὶ τόσο γκαρδιακὰ καὶ ἀφρόντιστα χαρούμονα, δσο ποτὲ δὲ μοῦ ἀπόλειψε, στὸ πανηγύρι μέσα τὸ θεότελλον, δ στοχασμὸς τοῦ ἀντρός μου.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Κ' δταν δρόπο δὲν παίρνης, παίρνει δρόμο η φαντασία σου.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

«Ορκο παίρνω πῶς βάλθηκες νὰ μοῦ μιλᾶς σὰν ἀνθρωπος ἀστόχαστος καὶ ξένος. «Ορκο παίρνω πῶς εἶμαι...»

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

«Ορκο παίρνω πῶς εἶσαι φαντασμένη! «Ορκο παίρνω πῶς θὰ σὲ φάγη ή φαντασμάρα σου. «Ορκο παίρνω πῶς ή γνώμ' ή δική σου εἶναι σὰν τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἔκεινων ποῦ ζοῦνε μεροδούλι μεροφά καὶ δὲν ξέρουνε πῶς ἔτυχε καὶ δείπνησαν ἔχτες δτι θάτυχε μπροστά τους, μήτε ποὺ γνωρίζουν· κι ἀνίσως αὔριο θὰ βροῦνε τίποτε νὰ τσιμπήσουν. Εἶσαι σὰ νὰ μὴ θυμᾶσαι τίποτε. Μήτε ποὺ ξετάξεις μήτε ποὺ σκοτίξεις γιὰ τίποτε. Τὰ χτεσινά; τὰ ξέπλυνεν

ἀπὸ τώρα πέρα γιὰ πέρα τὸ μνημονικό σου σινυσμένα. Γιὰ ταῦριο, δὲ σὲ μέλει. "Ολα νὰ τὰ ξεχάσῃς κινδυνεύεις καὶ τὴ ντροπή, καὶ τὴν τιμή.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Καὶ τὴ ντροπὴ καὶ τὴν τιμή; Σ' ἐμένα τὸ λές;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Τὸ καλό σου θέλω. Σκέψου κι ἄλλαξε. Σὲ λιγάκι δὲ θὰ νᾶναι πιὰ καιρός. "Οπου κι' ἀν εἶναι, ἔφτασεν δὲ Πέτρος δὲ Φλώρης.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Θέλησα μιὰ καρδιὰ νὰ σ' ἀνοίξω, ποῦ δὲν εἶναι στὸν καθένα εὐκολάνοιχτη. Δὲν τὰξίζεις. Μάθε μιὰ φορὰ γιὰ πάντα. Σιχάνομαι τὶς δρμήνιες, κι ἀπὸ φοβερίσματα δὲν παίρνω ἔγω. Δὲν εἶσαι κουτὸς μονάχα μὰ καὶ πρόστυχος.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Εἶσαι μιὰ φαντασμένη καὶ μιὰ κακόγλωσση μπορεῖ καὶ κάτι χειρότερο ἀκόμα. Καλὰ τὸ λέει ἡ μητριά σου τραβᾶς πρὸς τὴν καταστροφή. ("Ἐρχεται μέσα ἡ ΠΟΘΟΥΛΑ")

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Καλῶς τὴν Ποθούλα μου!

ΠΟΘΟΥΛΑ

Κυρά μου, χίλιοι οἱ χρόνοι σου! Τὴν Παναγίτσα μὲ τὸ κορωνάκι τάσημένιο τᾶλαβα. Χίλιες εὐκές κι ἀπὸ τὴ μάννα μου. Μήπως;...

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Τίποτε, Ποθούλα μου νὰ ξήσετε. Κάθησε μὴ φεύγης.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

πρὸς τὴν Τρισεύγενη.

Καὶ θὰ σὲ φάγη τοῦ κόσμου ἡ ἔγνοια. Πῶς νὰ φαντάζῃς μπροστά του δὲν κι ὀνειρεύεσαι. Πίστεψα πῶς δὲ γάμος θὰ σου τὴν ἄλλαζε τὴ γνώμη. Πέλαστηκα. Ανίσως δὲν εἶσουν ἔτσι φαντασμένη, δὲ θὰ τονὲ σίμωνες τὸν Κάραλη, σὲ δόποι πανηγύρι, δῆσο εὐγενικὰ κι ἀν ἥθελε σου φερθῆ. Ποτὲ δὲ θὰ τὸν ἄφινες ν' ἀνεβῆ τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ σου. Ποτέ, ποτέ, ποτὲ δὲ θὰ καταδέχσουνα χρήματα νὰ δανειστῆς ἀπὸ ποιόν; ἀπὸ κεινὸν!

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

ξαφνίζεται κάπως.

Ποιός σου τᾶπεν αὐτά; Χρήματα; .. Βέβαια· χρήματα. Μοῦ χρειάστηκαν. "Ηθελα νὰ κάνω τὸ καλό. Φτώχια τριγύρω μου κι ὀρφά-

νια δέρνεται. "Εχω κ' ἔγω ὑποχρέωση. Καὶ καθὼς τὰ δικά μου σώθηκαν... Αρχοντικά πάντα θέλω νὰ πορεύομαι. Τί νομίζεις; Χρήματα· βέβαια! "Απὸ τὸν σφιχτοχέρηδες κι ἀπὸ τὸν συμβουλάτορες τοῦ γλυκοῦ νέροῦ θὰ τάπαιραν; Βγάλ' το ἀπὸ τὸ νοῦ σου. "Απὸ τὸν Κάραλη φιλότιμο παιδί, ποῦ ξέρει τὶ θὰ πῆ ὅρα χρείας, καὶ τὶ θὰ πῆ γυναικα σὰν ἔμε. Στὸ πανηγύρι ἔκει τοῦ μίλησα. Δεύτερο λόγο δὲν πρόσμεινε.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Σέρεις γιατὶ σὲ χόρεψεν ἔτσι δὲ Κάραλης καὶ γιατὶ σὲ φρόντισεν ἔτσι; Γιὰ νὰ μὲ προσβάλῃ ἔμένα. Σέρεις γιατὶ ἥρθε νὰ σὲ προσκαλέσῃ στὸ γάμο του; Γιὰ νὰ προσβάλῃ τὸν ἄντρα σου. Σέρεις γιατὶ σου δάνεισε τὰ μετρητά; Γιὰ νὰ σὲ μουντζουρώσῃ. Κ' ἐσύ κοντεύω νὰ πιστέψω πῶς ἔτοιμαζεσαι νὰ τὸ δεῖξης αὔριο στὸ γάμο του.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Νὰ τὸ πιστέψης. Ἡρθεῖς καὶ μὲ κάλεσε. Εἰμαι γιὰ τὸ γάμο τοῦ Κάραλη.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Τὸ ξέρω. Κι αὐτό, καὶ κάθης τρέλλα, καὶ κρῖμ' ἀκόμα εἶσαι ἀξια νὰ καταφέρῃς. Γιατὶ εἶσαι φαντασμένη καὶ ἀκυβέρνητη. Χίλιοι ἄντρες σὰν τὸν Πέτρο Φλώρη δὲ θὰ τοὺς εἴτανε βολετὸ σὲ κάμουν ταπεινὴ καὶ γνωστική.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

"Ἄσ εἶν' καλὰ ἡ κυβερνήτρα μου ἡ ἀλάθευτη· ἡ καρδιά μου.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Μιὰ εἶν' ἡ κυβερνήτρα σου, θεότυφλη· ἡ ὁμορφιά σου. "Οπου πᾶς κι ὅπου σταθῆς, ἔναν καθρέφτη βλέπεις καὶ καθρεφτίζεσαι. "Ολοὶ σὲ χτυποῦν οἱ ἄνεμοι· δὲν τὰ κύματα σὲ συνεπαίρνουν. Μήτε σαβούρα, μήτε τιμόνι.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Τίποτε δὲν ἔχουμε μαζὶ νὰ ξεδιαλύσουμε. Μακάρι νὰ εἶσουνα σὰν τὸν Κάραλη. Λύριο στεφανόνεται. Φτάνει νὰ τὸ θελήσῃ, καὶ κουμπάρα του θὰ γίνω. Σ' ἀρέσει;

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Γιὰ νὰ βρεθῆς ἄλλη μιὰ φορὰ σὲ ξεφάντωμα σὰν τὸ χτεσινό, γιὰ νὰ στολιστῆς ἄλλη μιὰ φορά, καὶ στοῦ κόσμου τὰ μάτια νὰ φαντάξῃς, γιὰ νὰ καθρεφτίστῃς ἄλλη μιὰ φορὰ στὸν καθρέφτη τοῦ κόσμου, δχι κουμπάρα του

μονάχα, μὰ καὶ σκουπίδι του καὶ κάτι χειρότερο.

ΠΟΘΟΥΛΑ

Γιὰ τὸ Θεό, μάστορα, σώπα, μάστορα. Μήν τὸν ἀκούς, κυρούλα μου Τρισεύγενη, μὴν τὸν ἀκούς...

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Καὶ φαντασμένη καὶ μάταιη καὶ ἀπονη καὶ σπάταλη! Χίλια καλὰ σου ἀφησεν δὲ Πέτρος δὲ Φλώρης, καὶ τίποτε δὲ σου στέρησε. Κ' ἐσύ; θαρρεῖς πῶς δὲν τὰ ξέρω; "Αντὶ νὰ νοικούρευτης, ἀντὶ νὰ κοιτάξῃς πῶς νὰ συγγρίσῃς τὸ σπίτι σου, καὶ πῶς νὰ περιμαχητῆς, καὶ πῶς νὰ οίκονομήσῃς, ἀνοιξες τὶς χούφτες σου. Δὲ σὲ πῆρε στὸ καράβι του, γιατὶ πρόσμενε πῶς θὰ τοῦ φτιάσῃς τὸ σπίτι του δχι γιὰ νὰ σκορπᾶς, καὶ γιὰ νὰ δείχνεσαι. Κάθε ζητιάνα καὶ κάθης γυρεύτρα, καὶ κάθης παμπόνηρη, οἱ χασιμέρηδες καὶ οἱ παραλυμένοι, σὲ μυριστήκανε, καὶ δὲ σου ἀπολείπουν. Νὰ μᾶς ζήσῃ δὲ χαριστής! "Απὸ τὰ σεντούκια σου κι ἀπὸ τὰ κελλάρια σου, μετρητά, φορέματα, παννιά, φαγώσιμα, ἀπὸ τὸ λάδι τῆς χρονιᾶς, ὡς τάσημικά, στὸν ἔνα καὶ στὸν ἄλλο τὰ μοιράζεις. Γιὰ νὰ χαίρεστης ἔγκωμια καὶ νὰ χορταίνῃς μὲ κολακέματα. Νὰ ίδουμε τὶ θὰ πῆ γι αὐτὰ κι δὲ Πέτρος δὲ Φλώρης.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

"Ο Πέτρος δὲ Φλώρης δὲν εἶναι Πάνος Τράτας.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Συμφωνάμε σ' αὐτό. Δὲ μοιάζει μὲ τὸν Πάνο Τράτα. Γι αὐτὸ δὲ θὰ σ' ἀκούσῃ μὲ τὴ δικῆ μου τὴν ὑπομονή. Δὲ θὰ χάσῃ λόγια μαζί σου. "Οπως ἐκατάλαβες τὸν ἔρωτά του ἀφράτητο, θὰ νοιώσῃς καὶ τὸ πατέρα σου σ' ἔδιωξε καὶ σὲ καταφάστηκε. "Ο δρόμος! νὰ τὸ σπίτι τὸ δικό σου! Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι δὲ Πέτρος δὲ Φλώρης μ' ἔστησεν, δὲ νοικούρης τοῦ σπιτιοῦ. Θὰ λογαριαστῆς μ' ἔκεινον.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Δὲν εἶναι τὸ σπίτι σου. Δικό σου δὲν εἶν' αὐτὸ τὸ σπίτι, καὶ κανένα σπίτι. Τοῦ ἄντρα σου τὸ σπίτι κοιτᾶς νὰ τὸ οημάξῃς καὶ νὰ τὸ ντροπιάσῃς, καὶ τὸ σπίτι τοῦ πατέρα σου σ' ἔδιωξε καὶ σὲ καταφάστηκε. "Ο δρόμος! νὰ τὸ σπίτι τὸ δικό σου! Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι δὲ Πέτρος δὲ Φλώρης μ' ἔστησεν, δὲ νοικούρης τοῦ σπιτιοῦ. Θὰ λογαριαστῆς μ' ἔκεινον.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

"Εξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου! "Εκεῖνος ποῦ μ' ἐμένα θὰ λογαριαστῇς εἶμ' ἔγω ἡ ίδια. Μὲ χωρίζεις ἀπὸ σᾶς κι ἀπὸ σένα, κι ἀπὸ τὸν Πέτρο Φλώρη ἀκόμα, ἀφοῦ κι αὐτὸ γυρεύεις νὰ τὸ μάθης, ξνας λάκκος. Γιὰ νὰ μὲ φτάσετε, θὰ κοιτάσῃς νὰ τὸν πηδήσετε. Καὶ μήτ' ἐσύ δὲν τὸ μπορεῖς αὐτό, μικρὲ καὶ τιποτένιε, —ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου, σοῦ εἶπα! — μήτε κι δὲ Πέτρος δὲ Φλώρης, δὲ ἀξιος κι δὲ δυνατός. Κανεὶς δὲ θὰ μ' ἀγγίξῃ ἐμέ.

γάπη ἐσύ; Ξεμναλίστρα εἶσαι μὰ πιὸ πολύ, ξεμναλισμένη. Καλὰ καλά, τίποτε δὲ γνωρίζεις κι ὅλα τὰ θέλεις, χωρὶς νὰ ξέρεις τὶ θέλεις

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

(πρὸς τὴν Ποθούλα)

Εἶδες ποῦ ξέχασα νὰ στείλω τὸ βιολί τοῦ Νίκαρου, καθὼς τοῦ ὑποσχέθηκα, καὶ θὰ τοῦ χειστῇ. "Α! τὸ τραγούδι του στὸ Μοναστῆρι ψὲς ἔξεχαστο.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Νὰ ίδουμε τὶ τραγούδι θὰ σου σὲ τραγουδήσῃ δὲ ἄντρας σου σὰ θὰ γυρίσῃ.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

Τὸ δικό μου τὸ τραγούδι πάντα, ποῦ τὸ τραγουδάεις δὲν τὸν ή ζωή. Μὲ τὸ δικό μου τὸ σκοπό!

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Θὰ σου τραγουδήσῃ στὴ ράχη σου τὸ σκοπὸ τῆς ἀμυαλῆς καὶ τῆς ἀνάξιας.

ΠΟΘΟΥΛΑ

Μή, γιὰ τὸ Θεό, Τρισεύγενη, μὴν τοῦ δίνης ἀπόκριση.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

(πρὸς τὸν Πάνο Τράτα)

"Εξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου!

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Μάστορα, δόσε τόπο τῆς δρογῆς.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Δὲν εἶναι τὸ σπίτι σου. Δικό σου δὲν εἶν' αὐτὸ τὸ σπίτι, καὶ κανένα σπίτι. Τοῦ ἄντρα σου τὸ σπίτι κοιτᾶς νὰ τὸ οημάξῃς καὶ τὸ ντροπιάσῃς, καὶ τὸ σπίτι τοῦ πατέρα σου σ' ἔδιωξε καὶ σὲ καταφάστηκε. "Ο δρόμος! νὰ τὸ σπίτι τὸ δικό σου! Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι δὲ Πέτρος δὲ Φλώρης μ' ἔστησεν, δὲ νοικούρης τοῦ σπιτιοῦ. Θὰ λογαριαστῆς μ' ἔκεινον.

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ

"Εξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου! "Εκεῖνος ποῦ μ' ἐμένα θὰ λογαριαστῇς εἶμ' ἔγω ἡ ίδια. Μὲ χωρίζεις ἀπὸ σᾶς κι ἀπὸ σένα, κι ἀπὸ τὸν Πέτρο Φλώρη ἀκόμα, ἀφοῦ κι αὐτὸ γυρεύεις νὰ τὸ μάθης, ξνας λάκκος. Γιὰ νὰ μὲ φτάσετε, θὰ κοιτάσῃς νὰ τὸν πηδήσετε. Καὶ μήτ' ἐσύ δὲν τὸ μπορεῖς αὐτό, μικρὲ καὶ τιποτένιε, —ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου, σοῦ εἶπα! — μήτε κι δὲ Πέτρος δὲ Φλώρης, δὲ ἀξιος κι δὲ δυνατός. Κανεὶς δὲ θὰ μ' ἀγγίξῃ ἐμέ.

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

Νὰ τὰ κελαϊδήσῃς αὐτὰ καὶ τοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη, τώρα γλήγορα ποῦ θὰ γυρίσῃ.

ΤΡΙΣΕΥΓΓΕΝΗ

Κι ἄκουσε καὶ τᾶλλο, ἐσύ ποῦ πίστεψες πῶς φτάνει νὰ μοῦ κανοναρχᾶς τόνομα τοῦ Πέτρου τοῦ Φλώρη, γιὰ νὰ σοῦ κράζω τὸ ἥμαρτον! Δὲ μὲ πῆρ' ἐμένα δὲ Πέτρος δὲ Φλώρης ἔγῳ τὸν πῆρα· ἔγῳ τὸν ἔφερα στὸ σπίτι του. Τὸ πεῖσμα μου καὶ τὸ ἔγῳ μου τὸν ἀλυσόδεσαν. Θέλησα καὶ τὸν ἀγάπησα· θέλησα καὶ μ' ἀγάπησε. "Άλλα εἶχε μέσα του γιὰ μένα, κι ἄλλα τὸν κατάφερα νὰ βγάλῃ δέξω. Εἶπα κ' ἔγινε. Καὶ τώρα ποῦ θὰ γυρίσῃ, γλήγορα ἢ ἀργά, ἀπὸ τὸ χέρι μου τάντιδωρο θὰ πάρῃ, θὲς δὲ θές, θέλει δὲ θέλει. Τώρα σὰ σ' ἀρέσει, μάστορα, κάθησε νὰ κάμουμε συντροφιά!

(Σιμώνει πρὸς αὐτὸν ἀπόκοτα, ἀπλόνοντας τὸ χέρι της, σὰ νὰ θέλῃ νὰ τὸν τραβήξῃ μέσα, σὰ νὰ θέλῃ νὰ τοὺς χτυπήσῃ, σὲ κάνημα ἀπὸ θυμὸ μαζὶ καὶ καταφρόνεση, δυσκολοξάνοιχτα).

ΠΑΝΟΣ ΤΡΑΤΑΣ

(μ' ἔναν τρόπον ἀπόδιας καὶ φρίκης ζωγραφισμένα, σὲ βαθμὸν ἀπίστευτο, στὴν ὅψη του τραβιέται πίσω καὶ φεύγει, πνικτὰ ἔσφαντίσοντας):

Στάναθεμα! στάναθεμα! Σοῦ στοίχιωσε τὸ σπίτι, Πέτρο Φλώρη, δὲ δαίμονας, δὲ δαίμονας!

"Η Τρισεύγενη μόλις ἔψυγεν δὲ Πάνος Τράτας, ἀπομένει στὴν ἀρχὴν ἀσάλευτη, μὲ καρφωμένα μάτια ἐμπόρις της, σὰ χτυπημένη. "Ἐπειτα λυγίζεται, καὶ πέφτει στὸ σοφᾶ μὲ μᾶς, καὶ βυθίζει μέσ' στὰ χέρια της τὸ πρόσωπο, καὶ λυγμοὶ τὴν πιάνουν, κ' ἔνα κλάμα ποῦ ἀγωνίζεται νὰ τὸ συγχρατήσῃ. Τρέχει δὲ Ποθούλα, καὶ γονατίζει ἐμπόρις της, πονετικὰ καὶ φοβισμένα.

ΤΡΙΣΕΥΓΓΕΝΗ

Πέτρο Φλώρη! Πέτρο Φλώρη! Δυστυχισμένη! Άλλοιμονο! Πέτρο Φλώρη! Ωμένεν' ὡμέ! Τίποτε δὲ μοῦ βγαίνει σὲ καλό, τίποτε δὲ μοῦ βγαίνει σὲ καλό. "Η μοῖρα μου εἶναι στρίγλα.

Η μοῖρα σου εἶναι χρυσή. Μὴν κλαίς, έσύ δὲν εἶσαι γιὰ νὰ κλαίς...

ΤΡΙΣΕΥΓΓΕΝΗ

Νάρχεσαι, Ποθούλα μου, συντροφιά νὰ μοῦ κρατᾶς ἐδῶ πέρα... Φυλακωμένη εἶμαι εἶμαι ἔρμη. Μόνο ἐσύ... Νὰ μὴ μ' ἀπολείψῃς.

ΠΟΘΟΓΛΑ

Καὶ θὰ περάσουν δλα, Τρισεύγενη, καὶ τὴ χαρά σου θὰ τὴν ξανάβογες... Θυμὸς εἴτανε καὶ φριξόσματα. 'Εσύ δὲν εἶσαι γιὰ νὰ κλαίς γιατὶ μαζί σου κλαίει δὲ κόσμος δλος.

'Η Τρισεύγενη πάλι κρύβει τὸ πρόσωπο στὰ χέρια καὶ ἀπομένει σὰ σὲ βύθος).

ΠΟΘΟΓΛΑ

Τοῦ παλιόκοσμου καταλαλητά. Αὔριο θὲς δίλημέρα νὰ σὲ συντροφέψω: Αὔριο Κυριακή. Κι δὲ γάμος τοῦ Κάραλη αὔριο.

ΤΡΙΣΕΥΓΓΕΝΗ

(δρομοστυλῶνται)

"Α ναί· ἀ ναί... Αὔριο· δὲ γάμος βέβαια.

ΠΟΘΟΓΛΑ

Κυρούλα μου, μιὰ χάρη μιὰ φορὰ θὰ σὲ ζητήσω. Μὴν πᾶς, μὴν πᾶς σ' αὐτὸ τὸ γάμο. Δὲν ἔρω πῶς μοῦ φαίνεται μιὰ κακοσημαδιά γιὰ σένα. Μὴν πᾶς, μὴν πᾶς.

ΤΡΙΣΕΥΓΓΕΝΗ

Ποθούλα μου, δὲ θὰ στὴν κάμω αὐτὴ τὴ χάρη. (Σκύβει καὶ τὴ φιλεῖ. "Υστερα, ἀποφασισμένη καὶ ἀκράτητη).

Θὰ πάω καὶ θὰ παραπάω! "Έλα νὰ σοῦ δεῖξω τί θὰ φρέστω αὔριο. Πέρασε καὶ αὔριο ταπόγιωμα νωρὶς γιὰ νὰ μοῦ βοηθήσῃς τὸ στόλισμα. Θὰ πάω πρέπει.

(Προχωροῦν πρὸς τὴν κρεβατοκάμαρα.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΠΟΘΟΓΛΑ

ΠΩΣ ΕΝΕΔΥΟΝΤΟ ΑΙ ΑΤΘΙΔΕΣ ΔΕΣΠΟΙΝΑΙ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ

Δὲν εἰξεύρω ἐὰν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους συμβαίνη τὸ αὐτό, ἔγῳ δμως δσάκις μεταβαίνων εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως ενδρεθῶ εἰς τὴν αἴθουσαν ἐν ἣ τὰ γυναικεῖα ἀγάλματα τοῦ ἐβδόμου καὶ ἔκτου πρὸ Χριστοῦ αἰώνος ιστανται, νομίζω δι τι ἀναζῶ εἰς τὸν Σόλωνος καὶ τοῦ Πειστράτου, δι τι ἐνδρίσκομαι ἐντὸς τῆς κοινωνίας ήτις ἐβίου τότε εἰς τῆς Παλλάδος τὸ Αστυ. Αἱ μαρμάρινοι μορφαὶ μοῦ φαίνονται λαμβάνουσαι ζωὴν, καὶ ἡ φαντασία μου μοῦ παριστᾶ μίαν δωδεκάδα Ατθίδων δεσποινῶν, ἀνηκουσῶν εἰς τὰς πρώτας τοῦ Ἀστεως οἰκογενείας, ἔλκουσῶν τὸ γένος ἀπ' αὐτῶν τῶν Ολυμπίων θεῶν, αἴτινες, ὁδαῖαι, ἀβραί, λεπτοφυεῖς, ἐνδεδυμέναι πολυτελέστατα, μὲ περικυλοῦσι πληροῦσαι τὴν ἀτμόσφαιραν μὲ τὴν εὐωδίαν τῶν μύρων δι' ὧν ἡλείφοντο καὶ θαμβοῦσαι τὰ δμματά μου διὰ τῶν θελγήτων των, αἴτια τὰς ἔξισουν σχεδὸν πρὸς τὰς ἀθανάτους θεάς. Καὶ εἶνε μακάριαι, ἀληθῶς, διότι ἡ φιλαρέσκειά των ἔξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ θριαμβεύῃ εἰκοσιπέντε δλους αἰώνας μετὰ τὴν ἔξαλεψιν τῆς γενεᾶς ἐν ἣ ἔξησαν.

Διότι πᾶς καλαίσθητος ἀνθρωπος εἶνε ηναγκασμένος νὰ ἀναγνωρίσῃ δι τι αἱ Ατθίδες αὐται ήσαν ἐκ τῶν γυναικῶν αἴτιες εἰξενόντων διάφορον τοῦ ἐπιδιωκομένου ὑπὸ τῆς παριστῆς σήμερον, προσπαθούσης μᾶλλον νὰ καλύψῃ καὶ παραμορφώσῃ τὰς γραμμὰς τοῦ σώματός της. "Η Ατθίς, πληρεστάτην ἔχουσα πετούθησιν ἐπὶ τὴν εὐμελείαν τῆς, εἰξευθεν, δι τι διὰ τῆς ἀμφιέσεως της ἔδει οὐχὶ ν' ἀποκρύψῃ, ἀλλὰ νὰ ἐπιδείξῃ διότον τὸ δυνατὸν τελειότερον ἀπάσας τὰς χαριτωμένας γραμμὰς τοῦ σώματός της. Διὰ τοῦτο, τὰ ἐνδύματα της ἔδει νὰ εἶνε λεπτά, ἐλαφρότατα, καὶ ἀριστα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς ἐφιγρομοσμένα, εἰς τρόπον ὕστε τὸ σῶμα της της καὶ διαγράφεται διότι κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, χωρὶς οὔτε ἡ ὅπισθια κατατομή, οὔτε τῶν μηρῶν καὶ κνημῶν της αἱ πλήρεις χάριτος καμπύλαι ν' ἀποκρύπτωνται. Τὸ λεπτόν, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σχεδὸν διάφανες ὑφασμα, ποικιλόμενον διὰ πλουσίων καὶ δραμοτάτων ποικιλμάτων, ἔδει νὰ περιβάλῃ αὐτὴν δίκην δευ-

δρῶν, οἰκοθεν ἐννοεῖται πόσον μεγαλειτέρα θὰ ἡτο ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ τρυφὴ τῶν εὐγενῶν δεσποινῶν τῆς χρονικῆς ἐκείνης περιόδου. "Εννοιαν ἀκριβῆ τῆς πολυτελείας ταύτης παρέχουσιν ἡμῖν τὰ μημονεύμέντα ἀγάλματα τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως

"Ἐν τούτοις, λίαν ἐνδεχόμενον εἶνε, κομψαὶ κυρίαι τῆς ἐποχῆς ἡμῶν, ἔξοικειωθεῖσαι καὶ δι περοβολῆν πρὸς τοὺς παριστῶντας συψημούς, νὰ μὴ συμφωνήσωσι μετ' ἐμοῦ ὡς πρὸς τὸ ζῆτημα τῆς κομψότητος τῶν ἀμφιέσεων τῶν Ατθίδων, ὡς αὗται ἐμφαίνονται ἐκ τῶν ἀγαλμάτων περὶ διὸ πρόκειται. Καὶ ἀληθῶς, δι τὸ δόμφαλμὸς ἔξοικειωθῆ πολὺ εἰς ἐιδός ἐνδύματος, τὰ ἄλλα τῷ φαίνονται ἀλλόκοτα. "Ἐν τούτοις, ἀν διελήσῃ ν' ἀποσείσῃ τις πρὸς στιγμὴν τὸν ζυγὸν τῆς ἔξεως καὶ νὰ σκεφθῇ ἀνευδούσας καὶ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὑγιοῦς καλαισθησίας, θὰ κατανοήσῃ πάραυτα τὴν ὑπεροχὴν τῆς περὶ τὴν ἀμφιέσιν τέχνης καὶ καλαισθησίας τῶν Ατθίδων τοῦ ἐβδόμου αἰώνος, ἀπέναντι τῆς καλαισθησίας καὶ τέχνης τῶν παριστῶν τῆς σήμερον.

"Ο ἔξετάων μετὰ προσοχῆς τὰ ἐνδύματα τῶν ἀγαλμάτων τούτων, πείσθεται δι τη Ἀτθίδης ἐν τῇ ἀμφιέσει της ἐπεδίωκε σκοπὸν πάντη διάφορον τοῦ ἐπιδιωκομένου ὑπὸ τῆς παριστῆς σήμερον, προσπαθούσης μᾶλλον νὰ καλύψῃ καὶ παραμορφώσῃ τὰς γραμμὰς τοῦ σώματός της. "Η Ατθίς, πληρεστάτην ἔχουσα πετούθησιν ἐπὶ τὴν εὐμελείαν τῆς, εἰξευθεν, δι τι διὰ τῆς ἀμφιέσεως της ἔδει οὐχὶ ν' ἀποκρύψῃ, ἀλλὰ νὰ ἐπιδείξῃ διότον τὸ δυνατὸν τελειότερον ἀπάσας τὰς χαριτωμένας γραμμὰς τοῦ σώματός της. Διὰ τοῦτο, τὰ ἐνδύματα της ἔδει νὰ εἶνε λεπτά, ἐλαφρότατα, καὶ ἀριστα ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τῆς ἐφιγρομοσμένα, εἰς τρόπον ὕστε τὸ σῶμα της τὰ διαγράφεται διότι κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, χωρὶς οὔτε ἡ ὅπισθια κατατομή, οὔτε τῶν μηρῶν καὶ κνημῶν της αἱ πλήρεις χάριτος καμπύλαι ν' ἀποκρύπτωνται. Τὸ λεπτόν, καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα σχεδὸν διάφανες ὑφασμα, ποικιλόμενον διὰ πλουσίων καὶ δραμοτάτων ποικιλμάτων, ἔδει νὰ περιβάλῃ της καμπύλαι τῶν ἀν-

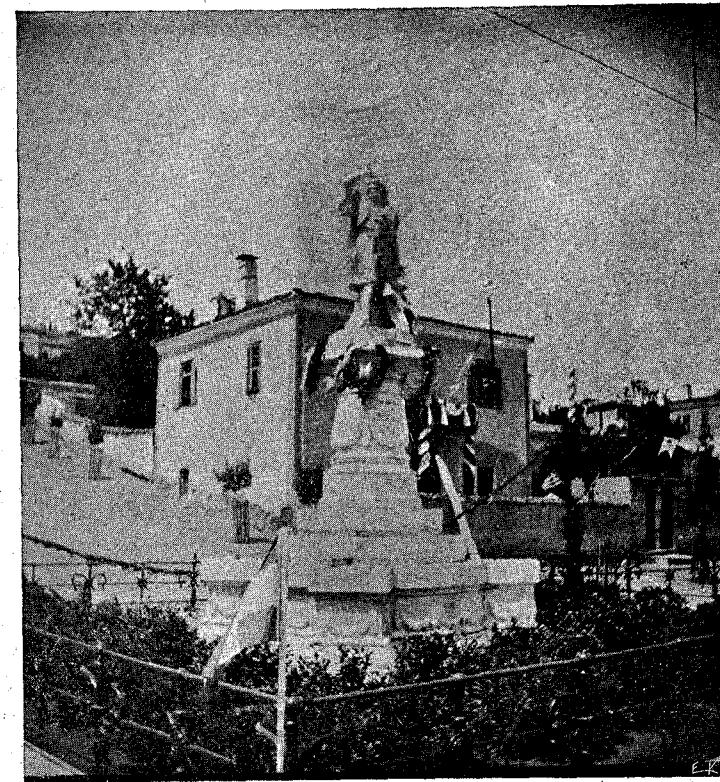
τέρας ἐπιδεομίδος, ἵνα ἔξαρη εἰς τοὺς δφθαλ-
μοὺς τῶν βλεπόντων τήν τε εὐμέλειάν της καὶ
τῆς σαρκὸς τὸ κάλλος, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ
δεικνύῃ τὰ μέλη της γυμνῶμένα. Ἀλλ' ἐ-
πειδὴ ἐγίνωσκε καὶ τὴν μεγίστην χάριν, ἥν
προσθέτουσιν εἰς τὸ ἔνδυμα αἱ καλῶς διευ-
θετημέναι πτυχαὶ μετὰ τῶν πεικιλένων πα-
ρυφῶν των, ἔρριπτεν ἐπὶ τῶν ὄμων της τὴν
διπλοῦδα, ἥτις, χωρὶς ποσῶς νὰ καλύπτῃ καμ-
μίαν ἐκ τῶν γραμμῶν τοῦ σώματος, ἔκόσμει
διὰ μεθοδικῶτατὰ διηγθετημένων πτυχώσεων
τὸ τε στήθος καὶ τὰ νῶτα. Οπόσον δὲ ἡ
Ἀτθίς ἐπρόσεχεν ἵνα μὴ καλυψθῇ οὐδεμίᾳ
τῶν γραμμῶν τοῦ σώματος της, ἀποδεικνύετοι
ἐκ τοῦ ὅτι τῆς διπλοῦδος αἱ πτυχαὶ δὲν κα-
τέρχονται οὔτε πολὺ κατωτέρω τῶν μέσων τοῦ
στήθους, οὔτε ἐκ τῶν δπισθενῶν ὑπερβαίνουσι
τὸ μέσον τῶν νῶτων. Ἡ λεπτὴ καὶ χαριε-
στάτη δσφὺς ἐπρεπεν, ἀπὸ τῶν μαστῶν μέχρι^{τῶν} ἰσχίων, νὰ φαίνεται ἐλευθέρα, εἰς τὸ
φυσικόν της σχῆμα, χωρὶς οὐδ' ἐπ' ἔλαχιστον
νὰ σφίγγεται. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ τῆς δσφύος
μέχρι τῶν ποδῶν τμῆμα τῆς ἐσθῆτος δὲν ἐστε-
ρεῖτο πτυχώσεων. Αἱ πτυχώσεις δμως αὗται
συμπτύσσονται ἐπὶ τὸ αὐτό, διατιθέμεναι κα-
νονικῶς ἢ μία ἐπὶ τῆς δλλῆς, καὶ, εἴτε σχη-
ματίζουσι πλατεῖαν ταινίαν συγκρατουμένην
διὰ πορπῶν μεταξὺ τῶν δύο σκελῶν, εἴτε
κρατοῦνται πρὸς τὸ ἐν πλάγιον διὰ τῆς ἀρι-
στερᾶς χειρός. Ἡ προσπάθεια τῆς Ἀτθίδος
τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἦτο, καὶ αἱ πτυχαί, αἱ ἀπο-
τελοῦσαι δραῖον κόσμημα τοῦ ἔνδυματος, νὰ
ὑπάρχωσι, καὶ τοῦτο συνάμα καλῶς ἐπὶ τοῦ
σώματος νὰ συσφίγγεται, δπως διακρίνωνται
εὐκρινέστατα πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ δραῖαι του
γραμμαί: τὸ δύσκολον δὲ τοῦτο πρόβλημα τὸ
ἔλυε λίαν ἐπιδεξίως καὶ μετὰ πολλῆς χάριτος.

Εἰς βαρέα ἔνδυματα συνειθῆζε σήμερον τήν
παρισινήν δ μακρὸς καὶ δριμὺς χειμῶν τοῦ
τόπου της, διὰ τοῦτο δὲ οὔτε τὸ θέρος δύνα-
ται νὰ ἔνδυθῃ τοποῦτον ἐλαφρῶς, δσον ἡ ἀρ-
χαία Ἀτθίς ἦτο συνειθισμένη διὰ τὸ γλυκὺ^{τοῦ}
κλίματος τῆς πατρίδος της, ἔνθα ἐκ τῶν
δώδεκα τοῦ ἔνιαυτοῦ μηνῶν οὐδ' οἱ τρεῖς δύ-
νανται καθαρῶς χειμερινοὶ νὰ θεωρηθῶσιν
ἀλλὰ καὶ καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς τρεῖς μῆνας,
τὸ ψῦχος δὲν εἶναι δριμύ. Ἡ Ἀτθίς ἄρα, ἀντι-
θέτως πρὸς τὴν παρισινήν, οὐδόλως ἐλάμβανεν
ὑπ' ὅψει τὴν κατὰ τοῦ ψύχους προφύλαξιν,
προκειμένου νὰ κανονίσῃ τὸν στολισμὸν αὐ-
τῆς. Ὁ παράγων οὔτος, δ σπουδαιόταος διὰ
τὴν παρισινήν, ἦτο ἀνύπαρκτος διὰ τὴν Ἀτ-

θίδα, ἥτις ἐνεδύετο χάριν εὐπρεπείας καὶ στο-
λισμοῦ μόνον. Κατὰ τὰς ὅλιγας ἡμέρας, καθ'
ἄς τὸν χειμῶνα ἐπικρατεῖ παροδικὸν ψῦχος,
ἐκλείετο εἰς τὸν οἶκον της καὶ ἐθερμαίνετο
ἐγγὺς τῆς ἐστίας της ἀνέμενε τὴν ἐπάνοδον τοῦ
καλοῦ καιροῦ διὰ νὰ ἔξελθῃ. Πρόγμα ἀδύνα-
τον διὰ τὴν παρισινήν, ἥτις ἔδει ν' ἀποκλεισθῇ
ἐν τῷ οἴκῳ της ἐπὶ μῆνας μακρούς, ἐὰν
ἐπροστέτε τὸ αὐτό. Ἡ Ἀτθίς, ἄρα, ἔχουσα τὸ
πλεονέκτημα τῆς ἀπολύτου ἐλευθερίας περὶ τὸν
κανονισμὸν τοῦ ἔνδυματος, δπερ ἐκ τοῦ κλί-
ματος τῇ ἐδίδετο, δὲν εἶχε νὰ φροντίσῃ εἰμὴ
πῶς νὰ φανῇ δραῖοτέρα, κομψοτέρα, ἐλκυστι-
κωτέρα: εἶχε δὲ νοημοσύνην καὶ καλαισθησίαν
ἀρκοῦσαν διὰ νὰ ἔννοησῃ, δτι τῇ ἀδύνατον
νὰ ἐπινοήσῃ τεχνητῶς τίποτε δραῖοτέρον καὶ
καὶ χαριεστερὸν τοῦ ἴδιου της σώματος. Συνέ-
πεια τούτου ἀναγκαία ἦτο, δτι ἐφρόντιζε νὰ
κατασκευάζῃ τὰ ἔνδυματά της οὔτως, ὥστε νὰ
ἐπιδεικνύῃ εὐχρινέστατα ὅλας τὰς γραμμὰς τοῦ
σώματος της, ὡς εἰρηται.

Δέον δμως νὰ δμολογηθῇ, δτι καὶ ἐτερον
πλεονέκτημα, ἐπίσης ἐκ τοῦ κλίματος ἀπορ-
ρέον, καὶ ἐκ τῆς ἀνατροφῆς καὶ διαίτης της ἐν
μέρει, εἶχεν ἡ ἀρχαία Ἀτθίς ἐν συγκρίσει πρὸς
τὴν σύγχρονον παρισινήν ἐννοῶ τὴν εὐμέ-
λειαν τοῦ σώματος. Ἐν Ἀθήναις, δυνατὸν
ἦτο νὰ εἴνε τις ἀσχημός τὴν μορφήν, ἀλλ' εὐ-
μελείας οὐδέποτε ἐστερεῖτο. Ὁ εὐεργετικὸς
ἥλιος, δστις ἀπὸ πρωΐας ἔως ἐσπέρας ἔλουε
διὰ τῶν ἀκτίνων τον τὰ σώματα γυναικῶν
τε καὶ ἀνδρῶν, διατελούντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ^{τοῦ}
ἡμιγύμνων, καὶ τῆς διαίτης τὸ ἐν πᾶσι μέ-
τριον καὶ ἐγκρατές, καθίστων δλα τὰ σώματα
δραῖα. Ἡ εὐμέλεια δμως αὕτη εἴνε πρόγμα
πολὺ σπάνιον εἰς τοὺς βορείους τόπους, διὰ
λόγους φυσικοὺς καὶ κοινωνικοὺς τοσοῦτον
γνωστούς, ὥστε περιττὸν εἴνε νὰ τὸν ἀπα-
ριθμήσω ἐνταῦθα.

Ἄλλ' ἡ ἀρχαία Ἀτθίς εἶχε καὶ κάποιον
ἀκόμη πλεονέκτημα, — πρὸ πάντων δὲ ἡ ἐπὶ^{τοῦ}
χρόνων τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Πεισιστρά-
του Ἀτθίς δέσποινα. Ἀπετέλει μέρος κοινω-
νίας προνομιούχου, κοινωνίας ἐκλεκτῆς, ἥτις τοὺς
τρόπους τῆς διαίτης, τῆς συμπειφορᾶς καὶ
τῆς ἀμφιέσεως δέν ἡδύναντο νὰ μιμῶνται αἱ
ἄλλαι κοινωνικαὶ τάξεις, ἥ τῶν δούλων δη-
λαδή, ἥ τῶν μετοίκων καὶ ἥ τῶν θητῶν. Ὁ
συρμὸς τῆς ἔνδυμασίας, δ περιοριζόμενος ἐν-
τὸς τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἐκλεκτοῦ κύκλου τῆς
προνομιούχου τάξεως, δὲν εἶχε ποσῶς ἀνάγκην
νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὅψει τὰς σωματικὰς ἐλεί-

Ο ΑΝΔΡΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ ΕΝ ΔΑΜΙΑ

ψεις, τὰς ἀτελείας καὶ τὰς ἀσχημίας τοῦ πλή-
θους. Διὰ τοῦτο, ἡδύνατο ἡ περὶ τὸ ἀμφιέν-
νυσθαι λεπτοτάτη καλαισθησία νὰ ἔξικνῃται
μέχρις ἀκρας τελειότητος, τέλεια ἐκ πλαστι-
κῆς ἀπόφεως σώματα ἔχουσα δλ' ὅψει. Σήμε-
ρον δμως, δλοι οἱ συρμοὶ δημιουργοῦνται διὰ
τὸ μέγα πλῆθος, καὶ δφείλουσι νὰ λαμβάνω-
σιν ὑπ' ὅψει πάσας τὰς σωματικὰς ἀτελείας
καὶ ἀσχημίας τῶν πολλῶν ἄλλων δέ, καὶ δὲν
ὑπάρχει πλέον ἐν ταῖς λεγομέναις ἀριστοκρα-
τικαῖς τάξεσιν εὐμέλεια καὶ πλαστικότης μεί-
ζων τῆς ὑπαρχούσης ἐν τῷ πλήθει. Οἱ πάντες
καὶ τὰ πάντα ἀφωμοιώθησαν, καὶ τείνει δ σ-
κόσμος δλονὲν εἰς πλήρη ἰσοπέδωσιν ὑφ' ὅλας
τὰς ἀπόψεις, ἰσοπέδωσιν πολὺ περισσότερον
ταπεινοῦσαν τὰ ὑψηλὰ πρὸς τὰ πρόσγεια,
παρὰ ἀνυψοῦσαν τὰ χαμηλά.

Άλλ' ἐπανέχομαι εἰς τὸ σημεῖον εἰς δ εὐ-
ρισκόμην ποὶν ἥ παρασυρθῶ εἰς τὴν σύγκρι-
σιν τῆς ἀμφιέσεως τῆς Ἀτθίδος τοῦ ἐβδόμου
πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος πρὸς τὴν σύγχρονον ἥ-
μῶν παρισινήν.

Δηλωθέντος ἦδη τοῦ σκοποῦ, δν ἡ Ἀτθίς

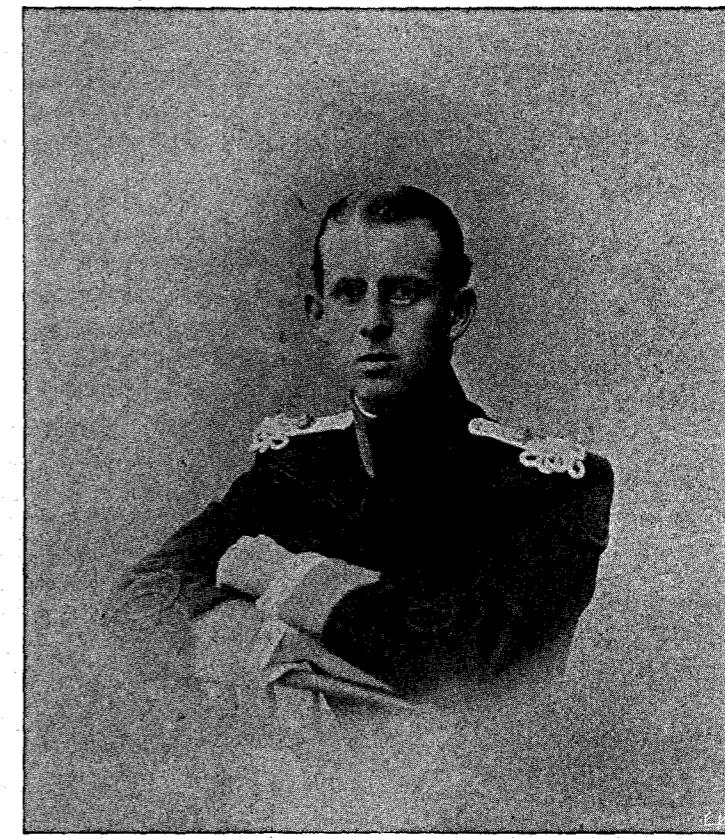
νὰ εἶνε κατάφορτοι ἐκ χρυσοῦ καὶ μαργαριτῶν. Ανὰ ἐν χρυσοῦν ψέλλιον εἰς τοὺς βραχίονας, ἀνὰ ἐν χρυσοῦν ἐνώτιον εἰς τὰ ὄτα, ἵσως ἐν δακτυλίδιον, τὸ πολὺ δὲ καὶ ἐν περιδέραιον συγκείμενον ἐκ μιᾶς ἡ δύο σειρῶν μαργαριτῶν. Αὐτὰ ἥσαν τὰ τιμαλφῆ κοσμήματά των. Καὶ τοῦτο, οὐχὶ διότι δὲν εἶχον περισσότερα, ἀλλὰ διότι ἡ τοσοῦτον λεπτὴ καὶ ἀνεπτυγμένη καλαισθησία των δὲν ταῖς ἐπέτρεπε νὰ φορτόνωνται διὰ χρυσοῦ καὶ τιμαλφῶν λίθων. Τὸ πρῶτον πρᾶγμα τὸ διπολῆδει νὰ ἐφελκύσῃ ἐπ' αὐτῶν τὸ βλέμμα τοῦ παρατηρητοῦ ἐπρεπε νὰ εἴνε τὸ κάλλος καὶ ἡ εὐμέλειά των διὰ τὰ ἄλλα ἐπρεπε νὰ κατέχωσι δευτερεύουσαν θέσιν, νὰ ἔρχωνται ὡς ἐπιβοηθητικὰ πρὸς ἔξαρσιν τοῦ φυσικοῦ μᾶλλους. Οἱ στολισμοὶ καὶ τὰ τιμαλφῆ κοσμήματα ἥσαν δῶς τὸ πλαισιον τὸ περιβάλλον τὴν εἰκόναν οὐδεὶς ποτὲ καλὸς ζωγράφος στέργει, ἵνα ἡ πολυτέλεια τοῦ πλαισίου ἐφελκύῃ τὸ βλέμμα τοῦ θεατοῦ ἐπὶ τοσοῦτον. ὅστε νὰ προσέχῃ μᾶλλον εἰς τοῦτο ἡ εἰς τὴν εἰκόνα του.

'Αλλὰ παρατηρήσατε καὶ τὴν κόμμωσιν τῆς 'Ατθίδος δεσποινῆς τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος. 'Οποία ὑπομονή, δοπία λεπτεπίλεπτος φροντίς, δοπία ἐργασία, δύος αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς τῆς διευθετηθῶσι καλαισθητικῶς! Εἴς τινα τῶν ἀγαλμάτων τούτων, τὸ πρὸς τὸ μέτωπον μέρος τῆς κόμης δμοιάζει ἀληθὲς κέντημα! Βλέπετε τις πλήρη κοσμηματογραφίαν ἐκτελουμένην διὰ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς. Εἶνε προφανὲς ὅτι τρεῖς ἡ τεσσαρες δοῦλαι ἐπὶ ὥρας δλοκλήρους θὰ εἰσιγάζοντο δύος μεταβάλωσι τὴν κεφαλὴν τῆς δεσποινῆς των εἰς ἀληθὲς καλλιτέχνημα τριχοστασίας καὶ κομμώσεως. 'Επειτα, καὶ ἡ πληθὺς τῶν πλοκάμων, ὡς τέσσαρες ἡ πέντε πίπτουσι συνήθως πρὸς τὰ ἐμπρός, φθάνοντες μέχρι σχεδὸν τῶν μέσων τοῦ στήθους, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ κρέμανται πρὸς τὰ νῶτα, ἐμφαίνονται φροντίδα λεπτεπίλεπτον καὶ τέχνην πολλήν. Παρατηρεῖτε εἰς τὰς τρίχας τῶν πλοκάμων τούτων μίαν λεπτήν, κανονικήν, καὶ ἐπιμελεστάτην βοστρύχωσιν, ἡ κατασκευὴ τῆς δοπίας θὰ ἦτο βεβαίως δυσχερεστάτη.

Προφανὲς εἶνε, ὅτι πολλὰς δούλιες ἀπησχόλουν αἱ δέσποιναι ἐκεῖναι διὰ τὸν στολισμόν των. 'Εὰν δὲ λάβωμεν ὑπὸ δψει, ὅτι κατὰ τὸν ἔβδομον πρὸς Χριστοῦ αἰῶνα ἐν 'Αθήναις δὲν ὑπῆρχον τὰ ἐμπορικὰ τῆς δόδου Τερμοῦ, ἀπὸ τῶν δοπίων πᾶσα 'Ατθὶς σήμερον ἀγοράζει τὰ ὑφάσματα καὶ τὰ λοιπὰ

λειώδη τοῦ στολισμοῦ τῆς ἔτοιμα, κομιζόμενα παρὰ τῶν ἐμπόρων ἐξ Εὐρώπης, ἀλλ' ὅτι τότε ἐπρεπεν δλα νὰ κατασκευάζωνται ἐν τῷ οἴκῳ, κατανοοῦμεν, δποῖον σμῆνος θεραπαινίδων ἐχρειάζετο μία 'Ατθὶς ἀριστοκράτις ν' ἀπασχολῇ ἐν τῷ οἴκῳ τῆς, δύος δυνηθῆ νὰ στολίζεται ἀναλόγως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνικῆς τῆς περιωπῆς. Τὰ ἔρια καὶ τὸ λίνον ἐκομίζοντο εἰς τοὺς οἴκους ἐν ἀκατεργάστῳ καταστάσει, καὶ ἐκεῖ, γυναικεῖαι χεῖρες ἔδει νὰ μεταβάλλωσι τὰς ὄλιες ταύτας εἰς νήματα, καὶ τὰ νήματα εἰς ὑφάσματα, γυναικεῖαι δὲ πάλιν χεῖρες ἐπρεπε νὰ τὰ χρωματίζωσι, καὶ νὰ κατασκευάζωσιν ἐπ' αὐτῶν τὰ ἀναγκαῖα ποικίλματα διὰ νημάτων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς κλωστὰς ἄλλας ποικιλοχρόους. Δὲν πιστεύω μία πλουσία ἀριστοκράτις τῶν χρόνων τοῦ Πεισιστράτου νὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀπασχολῇ δουλας δλιγωτέρας τῶν εἰκοσι χάριν μόνον τοῦ στολισμοῦ τῆς, καὶ ταύτας ἐργαζομένας νυχθμηρούς καὶ μόλις προφθανούσας νὰ ἐνδύωσι καὶ στολίζωσι τὴν δέσποινά των. Ηνεῦμα δλιγαρχίας τότε διέπνεεν δλόκληρον τὴν Ἑλλάδα, καὶ δ κόσμος κατείχετο ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι οἱ πολλοὶ ἐπλάσθησαν διὰ νὰ ὑπηρετῶσι τοὺς δλίγους. Αἱ δημοκρατικὲς ἰδέαι τοῦ πέμπτου καὶ τετάρτου πρὸς Χριστοῦ αἰῶνος δὲν εἶχον ἐπιχραφήσει ἀκόμη. Εὑρίσκοντο μόλις ἐν τῇ γενέσει των.

Καὶ ἦτο διὰ μίαν 'Ατθίδα ἀριστοκράτιδα τότε ἡ πληθὺς τῶν θεραπαινίδων τῆς ἐπίδειξις οὐχὶ δλιγωτέρον σπουδαία ἡ ἡ πολυτέλεια τῆς ἀμφιέσεως. Αἱ 'Ατθίδες τῆς ὑψηλῆς τάξεως δὲν ἥρκοῦντο εἰς τὸ νὰ ἐνδύωνται λαμπρῶς κατὰ τὰς ἐκ τοῦ οἴκου ἐξόδους των, ἀλλ' ἔδει καὶ ὑπὸ δσον ἔνεστι περισσοτέρων θεραπαινίδων ν' ἀκολουθῶσι. Αἱ δύο ἀκόλουθοι ἀπετέλουσι τὸν κατώτατον δρον ἀλλὰ ἐπίσημος ἐπὶ πλούτῳ καὶ γένει δέσποινα ἐπρεπε ν' ἀκολουθῆται ὑπὸ πολὺ περισσοτέρων, αἵτινες, διὰ τῆς ἀπλότητος τῆς περιβολῆς των καὶ τῆς τραχύτητος ἥν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου καὶ τὸ σχῆμα τῶν μελῶν των ἀπέκτων ἔνεκα τῶν κοπιωδῶν ἐργασιῶν εἰς ἀς ἥσαν ὑποβεβλημέναι, ἀπετέλουν ἐν περιβάλλον χρησιμεῦν δύος ἐξαρθῆ ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς ἀντιθέσεως τὸ κάλλος, ἡ εὐμέλεια, ἡ ἀβρότης καὶ ἡ πολυτέλεια τῆς ἀμφιέσεως τῆς εὐγενεοῦς δεσποινῆς των, ἥτις διέβαινε πρὸς τῶν δμάτων τῶν θεωμένων ὡς πλάσμα αἰθέριον, ὡς ὃν ὑπεράνθρωπον, θεᾶς μᾶλλον παρὰ θνητῆς ἰδέαν παρέχον.

Ο ΠΡΙΓΚΗΨ ΑΝΔΡΕΑΣ ΙΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

Καὶ τοιαῦται βεβαίως ἥσαν αἱ ὑπὸ τῆς ιστορίας μνημονεύμεναι μεγάλαι δέσποιναι τοῦ καιρού ἐκείνου· ἡ γυνὴ τοῦ Μεγακλέους 'Αγαρίστη ἡ ταύτης θυγάτηρ ἡ νυμφευθεῖσα τὸν Πεισιστρατὸν, καὶ ἡ κόρη τοῦ 'Ιππίου 'Αρχεδάκη, ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς δποίας ὑπῆρχεν ἥξης ἐπιχραφή, ὑπὸ τοῦ Θόυκυδίδου μνημονεύομένη:

«Ἀρδός ἀριστεύσατος ἐν Ἑλλάδι τῶν ἐφ' ἑαντοῦ
·Ιππίον Αρχεδάκη τῇδε κέκενθε κόνις,
·η πατρός τε καὶ ἀδρός, ἀδελφῶν τὸ ονόμα τυράννων,
·παῖδων τ', οὐκ ἥρθη νοῦν ἐς ἀτασθαλίην».

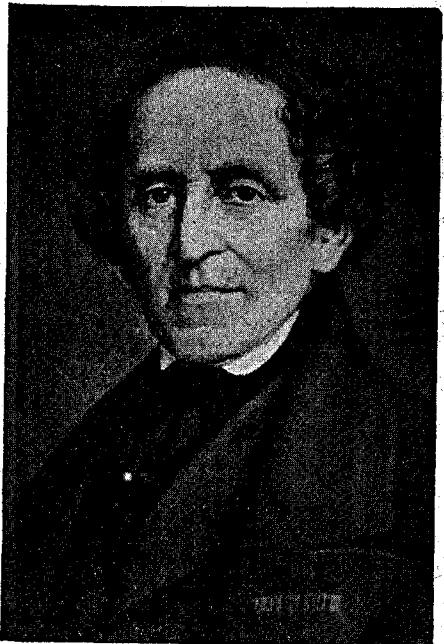
Ποία δὲ εἶνε τῶν σκέψεών μου τούτων ἡ κατακλείς; «Οτι, ἐὰν αἴφνης ἀνέψη μία τῶν 'Ατθίδων τούτων δεσποινῶν τοῦ ἔβδομου ἥ ἔκτου πρὸς Χριστοῦ αἰῶνος, καὶ παρίστατο ἐν τῷ μέσῳ ἑνὸς ἀνακτορικοῦ χρονοῦ, ἐνταῦθα ἡ καὶ ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ, ἐνδέδυμένη ὡς ἐνεδύετο διὰ νὰ μετάσῃ τῆς ἐօρτῆς τῶν Παναθηναίων ἡ τῶν

Ἐλευσινῶν, θὰ ἦτο ἡ κομψύτερον, καλαισθητικότερον καὶ λαμπρότερον ἐνδέδυμένη πασῶν τῶν κατὰ τὸν παρισινὸν συρμοὺς ἐνδέδυμενων δεσποινῶν τῆς ἐποχῆς ἡμῶν. Θὰ ἐπεσκίαζε διὰ τῆς κομψότητός τῆς καὶ τῆς πολυτελείας ἀπάσας, καὶ ἂς μὴν εἶχεν ἐφευρεθῆ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς τὸ τηλέφωνον, οὔτε ὁ φωνόγραφος, καὶ οὔτε κανὴ πυρεῖτις. 'Ισως τὰ ἀρχαῖκὰ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς 'Αρχοπόλεως ἀγάλματα δὲν προξενοῦσι τὴν ἐντύπωσιν ταύτην ἐκ πρώτης δψεως διὰ τὸ ἀτεχνον αὐτῶν, ὡς ἀναγομένων εἰς ἐποχὴν καθ' ἥν ἡ γυνατικὴ δὲν εἶχε προοδεύσει ἀκόμη. 'Αλλ' ἀριβεστέρα παρατηρησις ἔξαλείφει τὴν πρώτην ταύτην ἐντύπωσιν, καὶ πείθει τὸν δεσποινὴν ἀντιθέτων θεατήν, ὅτι ἐὰν τὰ ἀγάλματα ταῦτα εἰχον ἐξέλθει ἐκ τῆς σμύλης ἑνὸς Φειδίου, ἑνὸς 'Αλκαμένους, ἑνὸς Σκόπα ἡ ἑνὸς Πραξιτέλους, ἡ κομψότης, ἡ πολυτέλεια καὶ ἡ χάρις τῶν ἐνδύμασιῶν των θὰ μᾶς ἐπροξένει ἀληθῆ κατάπληξιν.

ΑΡΙΣΤ. Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ

ΕΙΔΩΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

МАГИЕРВЕР

Ο Χάινε ἀφηγεῖται ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ὁ-
θῶν ὁ Γ' εἰσῆλθε ποτὲ εἰς τὸν τάφον
Καρόλου τοῦ Μεγάλου.

«Ο νεκρός του δὲν κεῖται ἔκταδην ὡς οἱ λοιποὶ νεκροί, ἀλλὰ κάθεται ἐπάνω εἰς ἔδραν ὡς νὰ ἥτο ζωντανός. Ἐπὶ τοῦ κρανίου φορεῖ στέμμα χρυσοῦν, καὶ σκῆπτρον κρατεῖ ἀνὰ γείοας...»

“ Ήνοιξα καὶ ἔγὼ τάφον πολυενδοξον. Καὶ ἐδίσταζα νὰ τὸν ἀνοιξω. “Υπὸ τὴν ἐντύπωσιν τῶν βαγνερίων καιρῶν, ἐφοβούμην κάπως νὰ ἀναγνώσω καὶ πάλιν, τὸ πρῶτον ἥδη μετὰ πενταετίαν ἡ ἔξαετίαν, τὸν «Ροβέρτον Διάβολον», τοὺς «Οὐγενότους», τὸν «Προφήτην» καὶ τὴν «Αφρικανίδα», τὴν τετραλογίαν αὐτὴν ἡ δοπία ἐγκατελείψθη ἥδη χάριν τετραλογίας ἄλλης. ‘Αλλ’ ἀδίκως ἐφοβούμην.

Ἐπὸ τὸν νεκρικὸν θόλον ὁ Μάγυερβερ,
ἐπίσης δὲν κεῖται ἐκτάδην προΐσταται ἐπὶ¹
θρόνου. Οὔτε τὸ σκῆπτρον ἔπεσεν ἀπὸ τὰς
χειρὰς του, οὔτε ἀπὸ τὸ μέτωπόν του τὸ
στέμμα· καὶ ἐπαναβλέπων τὸν μέγαν τοῦτον

νεκρόν, διελογίσθην: δὲν τὸν ἐνόμιζον τόσῳ μέγαν.

Εἶνε εἰς τῶν μεγίστων τοῦ θεάτρου μουσικῶν καὶ διέγιστος τῶν ἴστορικῶν μουσικῶν.

Ιστορική! Διαμφισθητεῖται ἐνίστε ὅτι ἡ μουσικὴ δύναται νὰ εἶνε τοιάστη. Ἀλλὰ διατί ὅχι, ἐν τῷ θεάτρῳ ἐννοεῖται; Περὶ τὴν κατανόησιν τοῦ παρελθόντος καὶ περὶ τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ, διατί μόνη αὕτη ἐκ τῶν τεκνῶν νὰ εἶνε ἀνίκανος; Τῆς πραγματικῆς ἀνθρωπότητος, τῆς ἀνθρωπότητος ἡ δύοια ἔζησε, διατί νὰ μὴ εἶνε ἐρμηνεύτρια ὡς εἶνε ἐρμηνεύτρια τῆς μυθικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ κόσμου τῆς φαντασίας; »Ἐξαιρέσει τῆς μεταφυσικῆς διολεκτικῆς (καὶ δὲν θλίβομαι διὰ τούτο) ἡ μουσικὴ δύναται τὰ πάντα νὰ ἐκφράσῃ», ἔλεγεν ἡ Γεωργία Σάνδη. Καὶ πρὸ ἀνῆς ἔτι τῆς μεταφυσικῆς ἡ μουσικὴ τώρα δὲν ὄπισθοχωρεῖ. »Ἔχει τοὺς φιλοσόφους της· διατί ὅχι καὶ τὸν ἰστορικὸν τῆς; Ἄλλ' ὁ ἰστορικὸς χαρακτήρ τῶν Οὐγενότων, λόγου χάριν, ἀπαντοῦν οἱ ἄλλοι, δὲν ἔγκειται ἵσως εἰμὴ ἐν τῷ κειμένῳ — ἢ τῷ ποιήματι, δεότι ὁ Σκορίβος Μάγυερβερ ὑπῆρξε ποιητής, — ἐν τῷ κειμένῳ καὶ ἐν τῷ σκηνικῷ διακόσμῳ. Λοιπόν, ἃς ἀποπειραθοῦν νὰ παραστήσουν τοὺς «Οὐγενότους» ἀνευ μουσικῆς, καὶ τότε θὰ ἐννοήσουν ἐάν ὁ ἰστορικὸς χαρακτήρ εὑρίσκεται ἐν τῷ δράματι καὶ τῷ σκηνικῷ διακόσμῳ ἢ ἐν ἥ μουσικῇ ἐκ τοῦ Σκορίβ ἢ τοῦ Μάγυερβερ οὗτος εἶνε ὁ ἰστορικός.

Ποία εἰκὼν τῆς Ἀναγεννήσεως, τῆς γαλλικῆς Ἀναγεννήσεως, ὑπῆρξε ποτὲ περισσότερον ὃνδυό πρώτων πρᾶξεων τῶν Οὐγενότων αἱ πιστὴ καὶ θελκτικὴ; Φαίνεται δῆτι ἡ μουσικὴ ρονοτριβεῖ ἀκόμη εἰς τὰ περίχωρα καὶ εἰς τὴν πιφάνειαν τοῦ θέματος. Εἶνε ἐν ἀρχῇ μία στίσισις εἰνπατοιδῶν παραδί τινι πρόγκηπτι τῆς εότητος· ἔπειτα ἡ ἡδεῖα καὶ βασιλικὴ Του-
αίνε καὶ ἡ λευκὴ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Βαλούνων τανακλωμένη εἰς ἥρεμα ορεύματα· πανταχοῦ ἄποια | χάροις καὶ κάποια εὐγένεια, κάποια περοτάτη ἀστυκότης. Μετὰ τὰς τρεῖς ταύτας ἔσα εἰς τὸ φῶς πολλέσις τοεῖς πολλέσις εἰς τὸ

σκότους τὸ Πρε-ο-Κλέο, τὸ Λοῦβρον, θόρυβος σύμμικτος καὶ ἀδριστος βοή. Κώδων σημαίνει τὸ σιωπητήριον, γυναικες ἄδουσι παρὰ τὴν πύλην παρεκκλήσιον λιτανείας μελαγχολικάς· οἱ παλαιοὶ Παρθίσιοι ἐφήσυχάζουσιν, ἀνήσυχοι καὶ ὑπὸ τοῦ θανάτου ἀπειλούμενοι.

Αλλὰ πάντα ταῦτα δὲν εἶνε ἡ ἡ φυσιογνωμία τῆς ἐποχῆς. Ζητεῖτε τὴν ψυχὴν αὐτῆς; Ἡ τετάρτη καὶ ἡ πέμπτη προᾶξις θὰ σᾶς τὴν ἀποκαλύψουν, τὴν ψυχὴν ἡ μᾶλλον τὰς δύο ψυχὰς τοῦ μεγάλου τούτου ἴστορικου γεγονότος, τῆς νυκτὸς τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου τὴν ψυχὴν τὴν σκληρὰν καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἡρωϊκήν, τῶν δημίων τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ψυχὴν τῶν μαρτύρων.

Πλειότερον ἔτι ή ἴστορικός, εἶνε δὲ Μάγνερος
βεδρός δραματουργὸς καὶ δραματουργὸς κολοσ-
σιαῖος. Δὲν εἶνε δὲ μουσικὸς τῆς ψυχολογικῆς
ἀναλύσεως ή τῆς ψυχολογικῆς ἀνατομίας, ἀλλὰ
ἥτις γοργότητος, τοῦ θεάτρου καὶ τῆς δράσεως.
Ἐντεῦθεν δὲ ἐνίστε, ὡς πρέπει νὰ ὅμοιογή-
ται μεν, κατὶ τι ἐν αὐτῷ τὸ κάππας πέραν τοῦ
θέοντος ἔξωτερικὸν καὶ εἰδικόν τέχνη θαυμα-
τῶς ἀριστούμενη εἰς τὰς περιστάσεις καὶ εἰς
τοὺς χαρακτῆρας καὶ οὕτως εἰπεῖν ἰσοδύναμος
βλώσι μὲ αὐτούς, ἀλλὰ μη ἀποβαίνουσα καθυ-
τερερέφα καὶ οὕτως εἰπεῖν εὐθυτέρα αὐτῶν.
Γέγην τέλος ὡς ή τοῦ Γλούκου, ή δοπία ἀνα-
ταριστῇ μᾶλλον ή ὑποβάλλει. 'Ο Μάγνερος
τυνηθώς πράττει τ' ἀντίθετα τῶν ὅσα γίνον-
ται σήμερον. 'Αντὶ νὰ προβαίνῃ ἀπὸ τῆς Ἰδέας
τρόπος τὸ ὅτομον, προβαίνει ἀπὸ τοῦ ὅτομου
τρόπος τὴν Ἰδέαν. Μακράν τοῦ νὰ ἐπιδιώῃ τὴν
μίφηση μένην ἔννοιαν καὶ νὰ γενικεύῃ τὰ πρό-
σωπα, προσωποποεῖ τὰ αἰσθήματα καὶ τοῦτ'
αὐτὸδ εἶνε ή οὐσία τῆς δραματικῆς ἰδιωτικῆς.

Τῆς ίδιοφυΐας ταύτης ή συνήθης μεθόδος πίνευροίσκεται συνεχῶς ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Μάγνερ-βερ. Παρ' αὐτῷ ἐνσαρκοῦται πᾶσα σκέψις καὶ τὰς λόγος μεταμορφόντεται εἰς σάρκα. Τὸ στοιεῖον τῆς φαντασίας λόγου χάριν, τὸ δοποῖον τῷ Freischütz εἶνε ίδιως γραφικόν, προσαμβάνει παρὰ τῷ «Ροβέρτῳ Διαβόλῳ» μορφήν, μορφὴν ἀνθρωπίνην καὶ ζῶσαν, τὴν τοῦ Βερτράμ. Οἱ διάβολος τοῦ Μάγνερβερ δὲν ἔχει οὔποτε τὸ κοινὸν πρός τὸν Μεφιστοφελῆ τοῦ Βερολιδός ή τοῦ Σοῦμαν. Οἱ Βερτράμ δὲν εἶνε ἀρχὴ ή τὸ πνεῦμα τοῦ πονηροῦ· δὲν εἶνε πατήρ σατανικὸς καὶ ὁδυνῶν. Τοῦ «Ροβέρτου Διαβόλου» πρός τούτοις, παραβάλετε ἡν̄ λύσιν πρὸς τὴν λύσιν τοῦ Τάγχούζερ. Ιούκειται καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις πεοὶ

τοῦ κινδύνου καὶ τῆς σωτηρίας μιᾶς ψυχῆς.
Αλλὰ παρὰ τῷ Ταγχόυτερ ἡ τε πάλη καὶ ἡ
ίκη εἶνε δλως ἐνδόμυχοι. ἔχουν κάτι τὸ μᾶλ-
λον συγκεκριμένον παρὰ τῷ Ροβέρτῳ ἐπὶ τοῦ
ὅποίου διαφιλονεικοῦσι τὸ κράτος ὃχι μόνον
ὑό ζοπαί, ἀλλὰ δύο προσωπικότητες, ἡ Ἀ-
ίκη καὶ ὁ Βερτοάμ.

Καὶ ὁ ἔρως; Λοιπὸν ποῖος τὸν ἐδραματο-
τοῖησε ποτὲ ὡς ὁ συγγραφεὺς τῶν Οὐγγενότων!
Εὰν ἐν τῇ ἀθανάτῳ δυωδίᾳ τοῦ Ῥαοὺλ καὶ
ἥης Βαλεντίνης, αἱ ἀπλαῖ αὐται λέξεις «Μ' ἀ-
παῆς!» ἀποδίδουν ἥχον ὃν οὐδαμοῦ ἀλλα-
οῦ ἀπέδωκαν, δὲν τὸν ὄφειλονσι, τὸν διττὸν
οὗτον τόνον τοῦ δέους καὶ τῆς ἡδονῆς τῆς
πακαρίου, εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν δοματικό-
τητα τῆς σκηνῆς, εἰς τὸν κίνδυνον τὸν ἐπικεί-
ενον καὶ εἰς τὸν θάνατον τὸν προσεγγίζοντα;
Οσον ἀφορᾷ τὴν θρησκείαν τέλος, «ἔδιδάχθη-
εν παρὰ τοῦ τέκνου τούτου τῆς Γερμανίας
ῶς ἐν τῷ θεάτρῳ δύγαται αὐτῇ νὰ κηρύσσε-
αι». Ό «Πιχάρδος Βάγνερ εἶπεν αὐτά, — ἀλ-
λώτε — καὶ εἶπεν ἀληθῆ. Τὴν θρησκευτικὴν
δέαν τὴν δοπίαν αὐτὸς ὁ Βάγνερ, ὁ Βάγνερ
οὐ «Πάρσιφαλ» ἔμελλε νὰ λάβῃ ποτὲ ὡς
έμα τῶν ὑπεραιθερίων φαντασιοπλήξιῶν του
αὶ τῶν παθητικωτάτων του ὀνειροπολήσεων,
ἥην ἰδέαν ταύτην ὁ Μάγινερβερ τοῦ «Προφή-
του» καὶ ἰδίᾳ τῶν «Οὐγγενότων», ὁ μέγας
εατρικὸς μόνιμος, κατέστησεν ἐλατήριον δρα-
ματικόν, ἀρχὴν δράσεως ἀπὸ τῆς δοπίας ὁ
ὑνθρωπός ζῆ, ὑπὲρ τῆς δοπίας φονεύει καὶ
πέρι τῆς δοπίας θνήσκει.

Είνε τι παιγκάλως λαμπρὸν ὁ θρῦλος καὶ
ὁ σύμβολον, ἀλλὰ τὸ δρᾶμα, ἀλλὰ ἡ ζωὴ
ἴνε οὐχ ἥττον παιγκάλως λαμπρά. Εἶνε γι-
άντιοι τὰ νῦν οἱ προϊστορικοὶ ἀνθρώποι τῆς
Edda οἱ «φέροντες τρίχινον σάγον» ἀλλὰ
θὲς ἀκόμη πόσον ἦτο ἐπαγωγὸς ὁ νεαρὸς
ἄλλος εὐπατρίδης μὲ τὸ ἰωδῶς βελούδινον πε-
ικόδιμον καὶ τὴν χρυσῆν ἄλυσον! Παραδε-
όμενα ὅτι ὁ Τριστᾶν καὶ ἡ Ἱζόλτ παριστῶσιν
ὑπὸ τοῦτον τὸν ἔρωτα, τὸν ἔρωτα καθ' ἑα-
νὸν — ἀλλὰ μοῦ ἀρέσκουν ἐπίσης ἡ Βαλεντίνη
καὶ ὁ Ραούλ οἱ δποῖοι δὲν εἶνε ἡ δύο ὅντα
γαπώμενα, δύο ἐκ σαρκὸς καὶ ἔξ αἵματος ἔρα-
ται. Τέλος τὸ μητρικὸν αἰσθήμα τῆς Fides
ἐν μοῦ φαίνεται πέραν τοῦ δέοντος ἵδιον
στῆς ἀπλοίκης καὶ παρ' αὐτῷ ἔτι τῷ πατρικῷ
αἰσθήματι τοῦ Φοτάν, καὶ δ ἀσπασμὸς τῆς
απεινῆς γυναικὸς πρὸς τὸν υἱόν της, παρ' ὅ-
γον νὰ εἴπω πρὸς τὸ παλληλκάρι της τὸ δποῖον
τὸν ἔσωσε, δὲν σὲ συγχίνει ὀλιγώτερον τῆς

περιπτύξεως, ἐπὶ τοῦ σκανδιγαβικοῦ βράχου, τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ καὶ τῆς κολαξιμένης θεαΐνης.

Ἄσ εξακολουθήσωμεν νὰ θαυμάζωμεν τὸν Μάγνερθεο, καὶ εἰ δυνατὸν ἀς διατηρήσωμεν ἥτις ἀναμιμνήσκωμεν ἐν τῇ ἰδιοφυΐᾳ ἡμῶν

κατί τι ἐκ τῆς ἰδιοφυΐᾳς ἔκεινου· κατί τι τὸ συγκεκριμένον καὶ τὸ στερεόν, κατί τι τὸ καθηγάζον· καὶ τονόν γῆμας, κατί τι τὸ σῶζον ἀπὸ τῶν ἀπειλητικωτάτων ἀφηγημένων ἐννοιῶν, οὐχὶ διὰ τῆς πραγματοκρατικῆς σχολῆς (realism) ἀλλὰ διὰ τῆς πραγματικότητος.

CAMILLE BELLAIGUE

Μετάφρ. Χρ. Θεμ. Δαραλέξη

Η ΦΟΝΙΣΣΑ*

Εκάθισεν εἰς τὴν κόγχην τοῦ βράχου, κάτω ἀπὸ τοὺς πόδας τῆς ἔχουσα τὴν βοὴν καὶ τὴν μελῳδίαν τῶν κυμάτων, καὶ ἀνω τῆς κεφαλῆς τῆς ἤκουε τὴν κλαγγὴν τῶν ἀετῶν καὶ τοὺς κρωγμοὺς τοῦ ιέραπος. Καθὼς ἀπλόθη ἥτις νύκτα, ἐφεγγοβόλησεν ἀπὸ ἀστρα τὸ ἀκανές στερέωμα, καὶ ὁ ἀλῷ ὁ εὐδόης θὰ ἵτον ἵκανὸς νὰ βαλσαμώσῃ καὶ αὐτὰ τῆς γυναικὸς ταύτης τὰ «πάθια». Τὸ κογχυλοειδὲς ἀντρὸν ἥτο μόνον ὡς τρία μποϊα ἀνω ἀπὸ τὸ κῦμα, ἀλλ’ ὁ βράχος ἔως κάτω ἥτο τόσον κάθετος, ὥστε ἀδύνατον ἥτο «βροτὸς ἀνήρ», ν’ ἀνέλθῃ ἥτις κατέλθῃ. Ήτο θέσις καλὴ μόνον διὰ νὰ πέσῃ τις εἰς τὴν θάλασσαν νὰ πνιγῇ, ἐὰν τὸ εἶχεν ἀποφασίσῃ.

Ἡ γραῖα ἔβγαλεν ἀπὸ τὸ καλάθι τῆς τὰ ὀλίγα παξιμάδια ὅσα τῆς εἶχον μείνη, ἐλαίας καὶ τυρίον, καὶ ἀδείπνησεν. Εὐτυχῶς τὸ φλασκί της, ἥτο γεμάτο νερόν, ἐπειδὴ τὸ δειλινὸν τὸ εἶχε γεμίσει ἀπὸ τὴν γούρναν.

Ἐκλεισε τὰ ὄμματα, καὶ ἤρχισε νὰ νανα φίεται μόνη της, ὑποψιμορίζουσα ἔνα τραγοῦδι ὡσὰν μοιρολόγι, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ὑπνον. Επανῆλθον πάλιν καὶ τῆς ἔστησαν πολιορκίαν οἱ φόβοι καὶ τὰ φαντάσματα. Τὸν κλαυθμηρισμὸν ἔκεινον τοῦ νηπίου τὸν ἵκουε συχνὰ μέσα της, βαθειὰ στὰ σωθικά της. Τὸ μυστηριῶδες τοῦτο κλαῖμα ματαίως ἀδόκιμας νὰ κατασιγάσῃ μὲ τὸ ἀσμα τὸ παραπονετικὸν καὶ φεμβῶδες, τὸ δύοτον ὑπεψιμόριζε.

Μανούλα μου, ἥθελα νὰ πάω, νὰ φύγω, νὰ μισέψω, τοῦ ροιζικοῦ μου ἀπὸ μακριὰ τὴν πόρτα ν’

[ἀγγαντέψω.
στὸ σκοτεινὸν βασίλειο τῆς Μοίρας νὰ πατήσω,
καὶ ἐπεὶ νὰ βρῶ τὴν Μοίρα μου, καὶ νὰ τὴν ἐρω-

[τῆσσα...]

* Ιδε σελ. 438.

Τῆς ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν ὅτι, ἵσως οἱ «ταχτικοὶ» νὰ τὴν ἔκυνήγουν καὶ τὴν νύκτα ἀκόμη. Ἐάν αὐτοὶ ἀνήρχοντο ἐπάνω, εἰς τὰ μανδρὶα τῶν βοσκῶν, καὶ ἔμεναν ἔκει νὰ διαγυντερεύσουν; . . . Μήπως δὲν εἶχαν χλωρὴν μυζηθραν οἱ βοσκοί, ἢ μήπως δὲν εἶχαν γάλα καὶ στρογγυλιάτα, ἢ ἀκόμα καὶ κόττες διὰ στραγγάλισμα καὶ ψήσιμον, εἰς πρόχειρον ξυλίνην σούβιλαν; Ἐάν τυχὸν κανεὶς ἀπὸ τοὺς βοσκοὺς ἐγελάτο, καὶ ἔδεινεν εἰς τοὺς χωροφύλακας τὸ μέσα μονοπάτι, τότε ἡ ἀποχώρησίς της δὲν θὰ ἐκόπτετο; Καὶ ἥτο ἀπείρως δυσκολώτερον νὰ καταβῆ, ὅπόθεν ἀνέβῃ, ἐκτὸς ἀν ἐγίνετο πτερόπους καὶ ἐφευγε... .

Εἶχε μέγα ἐνδιαφέρον νὰ ἐμάνθανε τί τοῦ εἴπαν τοῦ Λυρίγκου οἱ δύο «ταχτικοί», καὶ τί αὐτὸς εἶπε. Τὸ καλύβι τοῦ Λυρίγκου, τὸ ἐγνώριζε, ἥτον ἐπάνω στὴν ράχην, διπισθεν τοῦ βιουνοῦ, καὶ ἀπείχεν ὡς εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὁρᾶς. Τώρα, βέβαια, ὁ Λυρίγκος θὰ εἶχε μάθη τὸ διατὶ αὐτὴ κατεδιώκετο νὰ συλληφθῇ, καὶ διὰ ποίαν πρᾶξιν κατηγορεῖτο. Καὶ μὲ τὶ μοῦτρα νὰ παρουσιασθῇ, τότε, στὸ καλύβι, αὐτῇ; Ἄλλα πιθανὸν δὲ ἴδιος νὰ μὴν ἐκοιμᾶτο στὸ καλύβι, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν μάνδραν τῆς ἀγέλης του, ἥτις θὰ εὐρίσκετο ἔκει κάπου. Ὁχι πολὺ μακράν. Καὶ τότε αὐτὴ θὰ εὐρισκε τὰς δύο γυναικας, τὴν λεχώ καὶ τὴν μητέρα της, θὰ τὰς ἔξαφνιζε... Τί νὰ κάμη; Ποίαν ἀπόφασιν νὰ λάβῃ;

Ἀπεναρκώθη, καὶ χωρὶς νὰ κοιμᾶται ἐντελῶς, ὠνειρεύετο. Τῆς ἐφάνη ὅτι εὐρίσκετο ἀλλοῦ, εἰς ἄλλον τόπον. Σιμὰ εἰς τὸν "Αἴ-Γιάννην τὸν Κρυφόν, ἔκεινον τὸν "Αγιον ὄστις ἐγιάτρευε τοὺς κρυφοὺς πόνους, καὶ ἐδέχετο τὴν ἔξαγόρευσιν τῶν κρυφῶν ἀμαρτιῶν ἔκει ἔξαφνα εὐρέθη. Ἀντίκρους τὸν κῆπον τοῦ Περιβολᾶ,

μὲ τὴν γυναικα τὴν κατάκλειστον εἰς τὴν καλύβαν, τὴν ἀρρωστην. Ἐβλεπε τὴν θύραν τοῦ φραγμένου κῆπου, τὸ πηγάδι, τὴν στέρναν, τὸ μάγγανον. Ἀκουσεν ἐνκρινῶς νὰ ἔξερχεται ἀπὸ τὴν στέρναν μία βαθεῖα, πολὺ βαθεῖα, ἀλλόκοτος βοή. Ἐταράσσετο τὸ νερὸν τῆς στέρνας, μὲ παφλασμὸν τρικυμίας, ἐφώναζε, καὶ σχεδὸν ὅμιλει ὡς ἀνθρωπος. Αὐτὴ διέκρινεν ἐναργῶς τὴν δόπιαν ἐπρόφερε τὸ λαλοῦν ἐκεῖνον νερόν «Φόνισα! . . . Φόνισα! . . .»

Ἀνετινάχηθη φρίσσουσα, ἔξύπνησε, καὶ διετύπωσε πρὸς ἔαυτήν, ὡς εἰς παραμύθημα πυροτοῦ, μίαν ἀλλόκοτον ἐρώτησιν. «Τάχα τὸ αἷμα τὸ πνιγμένο φωνάζει, σπως καὶ τὸ αἷμα ποῦ χύνθηκε;»

Εἴτα εὐθὺς συνῆλθεν εἰς ἔαυτήν, ἐδοκίμασε πάλιν νὰ προφέρῃ τῆς προσευχῆς τὰ καταπραΰντικὰ λόγια. «Κύριε Ἰησοῦ . . .» Τὴν ίδιαν στιγμὴν ἀνεπόλησε τὰ λησμονημένα λόγια ἐνὸς τροπαρίου, τὸ δόπιον εἶχεν ἀκούσει πολλὰς φορὰς εἰς τὴν νεότητά της νὰ ψάλλῃ ἔνας γέρων ἱερεύς «Ἰησοῦ γλυκύτατε Χριστέ. . . Ιησοῦ μακρόθυμε!»

Τότε εὐθὺς τῆς ἤλθε πάλιν ὁ ὑπνος, βαθὺς καὶ διαρκέστερος. Καὶ τότε ὠνειρεύθη οἵονεὶ ὅτι ἔξαναεῖη ὅλην τὴν περασμένην ζωὴν της. Καὶ παραδέξως, μέσα εἰς τὸν ὑπνον της, ἐβλεπε τὰ ἐπίλοιπα ἐκ τῶν ὀνειρῶν τῆς παρελθούσης ἡμέρας. Ἐβλεπεν ὅχι πλέον ὅτι ὑπανδρεύετο, ἀλλὰ ὅτι ἐγέννα, καὶ τῆς ἐφάνη ὅτι εἶχε καὶ τὰς τρεῖς κόρας της συγχρόνως, τὴν Δελχαρώ, τὴν Ἀμέρσαν καὶ τὴν Κρινιώ, μικράς, σχεδὸν ὀμήλικας, ὡς νὰ ἥσαν τρίδυμοι. «Οτι αἱ τρεῖς κρατούμεναι ἐκ τῶν χειρῶν, ἵσταντο ἔμπτοσθέν της, καὶ τῆς ἔζητουν θωπείας, ἀσπασμούς καὶ φιλεύματα. Αἴφνης, τὰ πρόσωπά των, ἀλλοιωθέντα, δὲν ώμοιάζον πλέον ὡς τῶν τριῶν θυγατέρων της, ἀλλὰ προσέλαβον ὅλους τοὺς καρακήρας τῶν τριῶν ἔκεινων κορασίων, τῶν πνιγμένων, καὶ, ὡς κομβολόγιον ἐκρεμάσθησαν αἴφνης ἀπὸ τὸν λαμπόν της.

— 'Εγώ εἶμαι ἡ Ματούλα, ἔλεγεν ἥ μία.— Κ' ἐγώ ἡ Μυλσούδα, ἡ μικλή, ἐψέλλιζεν ἥ ἄλλη.— Κ' ἐγώ εἶμαι ἡ Ξενούλα, ἔλεγεν ἥ τρίτη. — Φύλησέ μας! — Πάρε μας! — 'Ημεῖς τὰ κορίτσια σου! — 'Εσύ μᾶς γέννησες, μᾶς ἔκαμες! — Μᾶς γέννησε... στὸν ἄλλο κόσμο, ἐπρόσθεσε σαρκαστικῶς ἡ Ξενούλα.— Χόρεψε μας! — Δῶσέ μας μάμ! — Κάμε μας νάνι! — Τραγούδα μας! — Καμάρωσέ μας!

— 'Ω! ἀλήθεια, τῆς ἐφαίνετο τόσον φυσικὸν

τὸ πρᾶγμα! Αὐταὶ αἱ τρεῖς μικραὶ κορασίδες ἥσαν τὰ τέκνα της! ὁποῖος δρμαθός ἐμψυχος, ἀνθρώπινος! . . . Νεκρωμένος, βαρύς ἀπὸ τὸ ύδωρ, ἀφρισμένος!. . . Πῶς θ' ἀντεῖχεν ἥ γραῖα Χαδούλα νὰ φέρῃ, εἰς ὅλον τὸν καρδόν, δλον τὸν φρικώδη τοῦτον δρμαθόν κρεμασμένον ἀπὸ τὸν τράχηλόν της!

Ἐξύπνησε παραλογισμένη, φρίσσουσα ἐσπειρώθη, ἐπῆρε τὸ φαρδί της, τὸ καλάθι της, καὶ ἀπεράστισε νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν. Ἐδῶ εἰς τὴν κούλην χιβάδα τοῦ βράχου, εἰς τὴν βοὴν τοῦ ἐρήμου αἰγαλοῦ, ὑπῆρχον πολλὰ φαντάσματα. Ο τόπος ἥτον στοιχειωμένος. «Ἄσ φύγω κι ἀποδῶ!»

Πάραντα ἐπανῆλθον εἰς τὸν νοῦν της οἱ λογισμοί της οἱ ἄλλοι, οἱ θετικάτεροι. Εάν τυχὸν οἱ δύο χωροφύλακες εἶχον ἀνακαλύψει τὸ κρυφό μονοπάτι, τὸ καλλίτερον ἥτο νὰ τρέξῃ πρὸς τοῦ κινδύνου, καὶ ἀν τοὺς συνήντα καθ' δόδον, πιθανὸν νὰ εὑρισκε διέξοδον διπισθεν τῆς συστάδος τῶν βράχων, χειρότερον δὲ θὰ ἥτο ἀν τὴν ἀπέκλεισαν ἐδῶ εἰς αὐτὴν τὴν στενούρων, εἰς τὸ Κοχύλι.

Ἐτρέξε τὸν δρομίσκον τὸν ἀνωφερῆ, εἰς τὴν ἀστροφεγγιάν, ἀνάμεσα εἰς τὸν βράχους, καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἔφθασεν ἀσθμαίνουσα εἰς τὸν οἰκίσκον τοῦ Λυρίγκου. Εστάθη διὰ νὰ λάβῃ ἀναπνοήν εἶτα ἐκρουσε τὴν θύραν.

Περὶ ἑνὸς μόνου ἥτο βεβαία, ὅτι οἱ δύο «ταχτικοὶ» εὐρίσκοντο παντοῦ ἀλλοῦ, ἀλλ’ ὅχι εἰς αὐτὸ τὸ καλύβι, δπον ὑπῆρχε γυνὴ λεχώ μὲ τὴν συντροφίαν τῆς μητρός της. Εάν ἔμειναν τὴν νύκτα εἰς τὸ βουνόν, θὰ εὐδίσκοντο εἰς ἀπὸ τὰ μανδριὰ τῶν ποιμνίων.

Ἡ γραῖα, ἡ πενθερὰ τοῦ Λυρίγκου, ἥτις δὲν εἶχεν ὑπνον νὰ κοιμηθῇ, δπως δὲν ἐκοιμᾶτο καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ πρὸς ἡμερῶν, δταν ἐσυντρόφευε τὴν λεχώ, τὴν κόρην της, ἐσηκώθη καὶ ἥρωτησε:

— Ποιὸς εἶνε;

— Μ' ἔστειλε ὁ Γιάννης, ἀπήντησεν ἔξωθεν τῆς κλειστῆς θύρας ἡ Χαδούλα, χωρὶς νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομά της, γιὰ νὰ κάμω γιατρικὰ τῆς λεχώνας.

— Τέτοιαν ὥρα;

— Δὲν ὑπόρεσα νωρίτερα νὰ ρθῶ.

— Ποῦ τὸν ηὔρες;

— Κάτω στὸ Λεχοῦνι, στὸ φέμμα.

Ἡ γραῖα ἀπέσυρε τὸν μοχλὸν καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν.

— Αὐτοὶ δὲν έρεουν τίποτε, ἐσκέφθη καθ' εαυτήν ἥ Φραγκογιαννοῦ 'σ αὐτὲς «περνάει ἡ μπογιά μου» ἀκόμα.

Αμα ἐπάτησε τὸν πόδα μέσα, καὶ ἀρχισε νὰ φέρεται ώς οἰκονυρά. Εἰς τὸ φῶς τοῦ κανδήλιον, τοῦ καίοντος ἐμπρὸς εἰς ἓν παλαιὸν εἰκόνισμα, τοῖπτυχον, φέρον· τὸν Χριστὸν ἐν τῷ μέσῳ, καὶ διαφόρους ἄγιους εἰς τὰς δύο πτέρυγας, ἐπῆγε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ἑστίαν, σιμὰ εἰς τὴν στρωμνήν τῆς λεχοῦς, ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἐδοκίμασε τὴν φωτιάν, καὶ εἶδεν ὅτι ἡτον μισοβίσυμένη. Ἐπῆρε ἔυλαρια καὶ ἤροκλαδα, ἀπὸ ἓν σωρὸν παρὰ τὴν γωνίαν, ἔρωψεν δλίγα εἰς τὴν ἑστίαν, ἐφύσησε κ' ἔξανταψε τὴν φλόγα. Ἐλαβεν ἓνα ἵμβρικι, τὸ δόπον εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς ἑστίας, τὸ ἐγέμισε νερόν, ἔψαξεν εἰς τὸ καλάθι της, ἐπῆρε δύο ἥτοια κλωναράπια βοτάνων, τὰ ἔρωψε μέσα, κ' ἔβαλε τὸ ἀγγεῖον εἰς τὸ πῦρ.

Είτα, νεύουσα πρὸς τὸ μέρος τῆς λεχώνας, εἶπε σιγὰ εἰς τὴν γραῖαν.

— Μὴν τὴν ἔξυπνης... Σὰν ἔυπνησῃ, υστερα, νὰ τὸ πῆγαίστρο.

Ἡ γυνὴ ἀπῆντησε διὰ νεύματος. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔξηκολούθει νὰ φυσᾶ τὸ πῦρ. Ἡ γραῖα, ἐν ἀμηχανίᾳ, ἐπεδύνμει νὰ τὴν ἔρωτήσῃ καὶ πάλιν πῶς εὐρέθη ἐκεὶ τοιαύτην ὁραν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα. Ἡ κόρη της ἔκαμνε κακὴ λεχωσιά, κ' ἐφοβεῖτο μὴν ἔξυπνήσῃ ἔξαφνα καὶ θορυβηθῇ.

Τὸ θυγάτριον, μικρὸν ράκιος δύο ἡμερῶν ζωῆς, τὸ δόπον εἶχεν ἔλθῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον δι' ἀμαρτίας καὶ βάσανα, ἐκοιμάτο εἰς τὴν κοιτίδα του, ἀλλ' ἡ ἀναπνοή του ἦτο δύσκολος καὶ ἥκούντο ἐν μέσῳ τῆς σιωπῆς. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ὅταν τὸ φύσημά του ἐγίνετο διπωσοῦν σφοδρότερον, καὶ τὸ βρέφος ἐφαίνετο ἔτοιμον νὰ ξυπνήσῃ καὶ νὰ φωνάξῃ, ἡ μάρμη τὸ ἐνανούριζε δι' ἐνὸς μονοσυλλάβου, «Κού, κού, κού!» ἐφαίνετο δὲ τῷ ὅντι ἡ συλλαβὴ αὕτη (ἥτις φαίνεται νὰ είνει ἡ πρώτη συλλαβὴ τοῦ «κοιμήσου!», ἡ αὐτὴ ἡ οἵτια τοῦ «κείμαι» ἐφαίνετο, λέγω, πολλάκις ἐπαναλαμβανομένη, νὰ ἔξασκῃ παράδοξον ὑποβολὴν καὶ γοητείαν).

Ἡ ὥρα παρήχετο. Εἶχον λαλήσει ἥδη δύο φορὲς τὰ ὄρνιθα. Ἡ Πούλια εἶχεν ὑπερβῆ πρὸ πολλοῦ τὸ μεσουράνημα. Ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴν κορυφὴν τῆς ράχης, ὅπου ἡσαν ἀλλα καλύβια κατοικούμενα ἀπὸ τὰς οἰκογενείας βοσκῶν, ἥκούσθησαν μεμακρυσμένα λαλήματα.

Εῖς ταῦτα ἀπήντησεν εὐθὺς τὸ λάλημα τῶν πετεινῶν ἀπὸ τὸν ὄρνιθαν τοῦ καλυβιοῦ τοῦ Λυρίγκου.

Ἡ λεχώνα ἔξυπνησε. Ἡ μάνα τῆς ἔδωκε νὰ πίγη τὸ φάρμακον, τὸ δόπον εἶχε παρασκευάσει ἡ Φραγκογιαννοῦ.

— Κουράγιο, κοπέλλα μ', εἶπεν αὕτη μὲ πραεῖαν φωνήν.

— Ποῦ βρέθηκες ἔδω; εἶπεν ἡ λεχώνα.

Τὴν ἔκυτάζε μὲ ἀπορίαν, κ' ἔδυστοκολεύετο νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ.

— Ο Θεός μ' ἔστειλε, εἶπε μετὰ πεποιθήσεως ἡ Γιαννοῦ.

— Καλὰ ποῦ ἥρθες, ἔδήλωσε τότε καὶ ἡ γραῖα.

Τῷ ὅντι, αὕτη, ἀν καὶ εἶχε παραξενευθῆ καταρχάς, ἐσκέψθη καὶ ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ παρουσία τῆς Γιαννοῦς ἦτο μία παρηγορία εἰς τὴν μοναξίαν των.

ΙΔ.

Περὶ τὰ πρῶτα γλυκοχαράγματα, τὸ βρέφος εἶχεν ἔξυπνήσει, κι' ἀρχισε νὰ κλαυθμηρίζῃ. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔκαμε καὶ πάλιν «κουμμάντο». Ἐσυμβούλευσε τὴν λεχώ νὰ βάλῃ τὸ παιδίον εἰς τὸ βυζί, διὰ νὰ δοκιμάσῃ ἀν κατέβῃ τὸ γάλα. Συγχρόνως ἥκούσθη κρότος ἔξωθεν, κ' εύθαλε τὸ πόδιον τῶν βίον των μὲ τὴν φύσιν, σύμφωνα μὲ τὴν περιέργον φύσιν ποὺ τοὺς περιβάλλει, καὶ αὐτὴ ἐπιτακτικὴ τοὺς ἐπιβάλλει ὅλας τὰς ἴδιοτροπίας της, ὅλα τὰ ἴδιαι· ερα καρακοριστικά της καὶ ἀφήνει ἐπάνω των ὡς δείγματα μιᾶς δημοφιάς ἀσυνειδήτου καὶ ἀπροόπτου τὰ θέλγητρά της τὰ μυστικά καὶ τὰ ἀφάνταστα. Ἀπὸ τοὺς ὅλους κατοίκους της Ἰσως μόνον οἱ Σῦροι, οἱ ἀδελφοὶ αὐτοὶ τῶν Βυζαντίων, οἱ συμμέτοχοι καὶ οἱ συνεργάται των εἰς δλην τὴν ὑπέροχον δρᾶσιν των κατὰ τὸν Μεσαίωνα, Ἰσως μόνον αὐτοὶ δεικνύουν κάποιαν προσπάθειαν διὰ νὰ δημιουργηθῇ καὶ νὰ ἀναθάλῃ μία νεωτέρα φιλολογία καὶ τέχνη μὲ καρακτῆρα ἀραβικόν. Οἱ λοιποὶ ἔνοι οὗτο τὸ γενικὸν ὄνομα Εὐρωπαῖοι πάσης γῆς καὶ πάσης χώρας, πρὸ παντὸς φροντίζουν διὰ τὴν πραγμάτων τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν δόπον εὑρίσκονται ἐκεῖ. Ὅσον διὰ τὴν τροφήν των τὴν πνευματικήν καὶ τὴν καλλιτεχνικήν, ἔρχεται αὕτη ἀπὸ ἔξω, ὅπως ὅλα τὰ πράγματα εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπὸ τὸν τόπον τῆς προελεύσεως των ἡ τῆς συμπαθείας ἐνὸς ἔκαστου.

— Δὲν μπορεῖ κανεὶς μοναχός του, τὸ ἔρμο! ... Πρέπει νάχη τέσσερα χέρια! ἐπρόσθεσεν ὡς αὐτοδικαιογόμενος.

Ἡ γραῖα ἔξηλθε τρέχουσα. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔμεινε μόνη, μὲ τὴν λεχώ καὶ τὸ βρέφος. Ἐπεται συνέκεια

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΚΑΪΡΟΥ

Περιπλῆτης Τσιριγώτης

ΕΙΣ τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν χώραν αὐτὴν τοῦ χρήματος καὶ τῆς κοσμοπολιτικῆς ἐνεργείας ἡ ἀναζήτησις μιᾶς καθαρᾶς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ζωῆς ἂντος κατὰ τι δλως διόλον παρατράγωδον καὶ ἀσυμβίβαστον. Οἱ Ἀραβεῖς ἡ καλλιτέρον οἱ Φελλάχοι, τὸ κυριώτερον στοιχεῖον τῶν ιθαγενῶν, δι εἰχαν νὰ κάμουν τὸ ἔκαμαν, καὶ πρὸς τὸ παρόν τούλαχιστον δὲν φαίνονται διατεθειμένοι νὰ ἀναπτύξουν καὶ πάλιν τὸ σφρῆγος καὶ τὴν ἀκράτητον ἐκείνην δρμήν πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν, τῆς ὁπίας τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἔξαπλωσιν ἀνευρίσκει κανεὶς παντοῦ πέρα καὶ πέρα εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἰδίως κατὰ τὸ διάστημα τῆς μεγαλουργοῦ ζωῆς των, παρελθόντων αἰώνων. Σήμερον ἔχουν μόνον προσαρμόσει ἐνστίκτως πλέον τὸν βίον των μὲ τὴν φύσιν, σύμφωνα μὲ τὴν περιέργον φύσιν ποὺ τοὺς περιβάλλει, καὶ αὐτὴ ἐπιτακτικὴ τοὺς ἐπιβάλλει ὅλας τὰς ἴδιοτροπίας της, δλα τὰ ἴδιαι· ερα καρακοριστικά της καὶ ἀφήνει ἐπάνω των ὡς δείγματα μιᾶς δημοφιάς ἀσυνειδήτου καὶ ἀπροόπτου τὰ θέλγητρά της τὰ μυστικά καὶ τὰ ἀφάνταστα. Ἀπὸ τοὺς ὅλους κατοίκους της Ἰσως μόνον οἱ Σῦροι, οἱ ἀδελφοὶ αὐτοὶ τῶν Βυζαντίων, οἱ συμμέτοχοι καὶ οἱ συνεργάται των εἰς δλην τὴν ὑπέροχον δρᾶσιν των κατὰ τὸν Μεσαίωνα, Ἰσως μόνον αὐτοὶ δεικνύουν κάποιαν προσπάθειαν διὰ νὰ δημιουργηθῇ καὶ νὰ ἀναθάλῃ μία νεωτέρα φιλολογία καὶ τέχνη μὲ καρακτῆρα ἀραβικόν. Οἱ λοιποὶ ἔνοι οὗτο τὸ γενικὸν ὄνομα Εὐρωπαῖοι πάσης γῆς καὶ πάσης χώρας, πρὸ παντὸς φροντίζουν διὰ τὴν πραγμάτων τοῦ σκοποῦ διὰ τὸν δόπον εὑρίσκονται ἐκεῖ. Ὅσον διὰ τὴν τροφήν των τὴν πνευματικήν καὶ τὴν καλλιτεχνικήν, ἔρχεται αὕτη ἀπὸ ἔξω, ὅπως ὅλα τὰ πράγματα εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀπὸ τὸν τόπον τῆς προελεύσεως των ἡ τῆς συμπαθείας ἐνὸς ἔκαστου.

Καὶ ὅμως σήμερον τὸ Κάιρον, τὸ κέντρον αὐτὸν τὸ Αἴγυπτιακόν, ἡ κοσμοπολιτικωτέρα αὐτὴ πόλις τοῦ κόσμου τείνει νὰ γίνη μία καὶ ἀπὸ τὰς ὁραιοτέρας καὶ τὰς περιεργοτέ-

Περιπλῆτης Τσιριγώτης

ρας πόλεις μὲ τὸν πλοῦτον δ ὁποῖος συρρέει καὶ τὴν ποικιλίαν ποὺ τὴν διακρίνει εἰς τὰς οἰκοδομάς της καὶ εἰς τὴν ζωήν της ἐν γένει. Νομίζει κανεὶς ὅτι οἱ ἀνθρώποι τῆς ἀναγεννήσεως, ποὺ ἔκτισαν καὶ ἐστόλισαν τὴν Εὐρώπην εἰς μίαν ἐποχὴν τρελλούν ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὴν τέχνην, ὑπὸ τὸ πρόσχημα δημως ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων σήμερον τὸ κατέκλυσαν καὶ κτίζουν, δημιουργοῦν καὶ τὸ στολίζουν μὲ δλους τοὺς ουθμοὺς τοῦ κόσμου ἀδιακρίτως καὶ μὲ τὰ τρελλότερα γοῦστα. Βαθύπλουτοι Αἴγυπτοι πρόγηπες ἀνεγείρουν μεγαλοπρεπῆ ἀπὸ γρανίτην κτίρια τῆς γαλλικῆς ἀναγεννήσεως. Σῦροι ἐγκολπώνονται τὸ art nouveau, Ἄγγλοι, Ἰταλοὶ ἀπομιούνται τοὺς τεραστίους ἀρχαίους Αἴγυπτιακούς ναούς, καὶ ἄλλοι πάλιν μεταξὺ τῶν δποίων καὶ πολλοὶ Ἑλληνες οἱ δποίοι μόνον εἰς τὸν τόπον των δὲν τολμοῦν νὰ κτίσουν τίποτε ἄλλο τὸ δποῖον νὰ μὴν δμοιαζῃ πρὸς τὰς ἀρχαίας ἐλληνικὰς οἰκοδομάς, δίδουν νέαν ζωήν εἰς τὸν θελκτικὸν, ποικίλον καὶ γραφικώτατον ἀραβικὸν ρυθμὸν μὲ τὰ χαριτωμένα παλατάκια ποὺ κτίζουν.

Τώρα ἀπὸ ποὺ προέρχεται ἡ περιέργος αὐτὴ τάσις εἰς ἀνθρώπους πολυασχόλους, κάπως σκληρούς καὶ ἀναισθήτους εἰς ζητήματα καὶ ἰδέας

ἀπομακρυσμένας τῆς ἐνεργείας των; Τὴν ἐπιβολὴν αὐτὴν πρέπει πάλιν νὰ τὴν ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν περιέργον φύσιν τὴν αἰγυπτιακήν, εἰς τὴν Σφίγγα αὐτήν, ἡ δοπία μὲ χέρι ἀπαλότατο καὶ μὲ λόγια μυστικὰ καὶ χαιδευτικὰ εἰς τὴν ὥραν τῶν περιέργων δύσεών της ψιθυρίζει εἰς τοὺς ξένους της, τοὺς σκλαβώνει καὶ πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ἀθέλα τοὺς συγκρατεῖ γιὰ πάντα γιὰ νὰ καθήσῃ ὑπερα ἐπάνω τους βαρεία καὶ πουραστική.

Ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν τὴν μονότονον καὶ δμαλωτάτην, ὅπου καμμία στρογγυλότης, κανένα ὑψωμα, κανένας λόφος δὲν σταματᾷ τὸ μάτι τοῦ θεατοῦ διὰ νὰ σκεφθῇ καὶ νὰ φαντασθῇ, ὑπάρχει μόλις ταῦτα κατὶ τι ποὺ τὴν ξεχωρίζει καὶ τὴν διακρίνει ἀπὸ ἄλλας χώρας κάποτε ἀστιγρότως ὠραιοτέρας. Τὸ ἴδιατερον αὐτὸς χαρακτηριστικὸν τὸ δοπίον τὴν καθιστᾶ ἐνδιαφέρουσαν, περιέργον, καὶ τὴν παρουσιάζει εἰς τὸ δύμα τοῦ καλλιτέχνου ἀνωτέραν, εἴναι μία ποικιλία, μία περιέργη ἀπότομος ποικιλία, μία διαρκής ἀντιταράθεσις στοιχείων ἀντιθέτων καὶ ἔχθρων, μία ἔξακολουθητικὴ ἀντίθεσις. Ἀπέραντος ἡ ἔρημος ἔξαφρα ἐκτείνεται ξηρὰ ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πλούσιος καὶ πλατύς δι ποταμὸς σκορπίζει ἀφθονα τὰ νερά του καὶ ποτίζει φυτείων ἀποθαμβωτικῶς πράσινην καὶ δένδρα εὔγραμμα καὶ εὔσχημα.

Αὐτὴ ἡ φύσις ἡ δοπία ὡς κορύφωμα, στολίδι ἀτίμητο, ἔχει καὶ τὸν ἥλιον, ἔνα ἥλιον ζεστὸν καὶ δχ ψυχρῶς ἀσπρον, ἔνα ἥλιον ποὺ δείχνει δι τε εἶναι ἡ πηγὴ δλων τῶν χρωμάτων, τραβῆ μαζί μὲ τοὺς ξητοῦντας νέαν τύχην καὶ πλοῦτον καὶ τοὺς καλλιτέχνας πτωχούς καὶ πλουσίους, τοὺς ἀενάους αὐτοὺς ξητητὰς τοῦ ὠραιού εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς φύσεως. Ο ἥλιος αὐτὸς μὲ τὴς χονδρὲς καὶ βαρείες ὡς μέταλλον ἀκτίνες του ὡς ἔνας Θεός ἀφροκανίκος, ζωντανὸς καὶ ὀρατὸς δίδει ζωὴν εἰς τὰ ἄψυχα, ἀλλάζει τὴν δψιν καὶ τὴν τιμὴν τῶν πραγμάτων, γεννᾷ τὴν κίνησιν θερμήν, τὴν ἐνδίνει μὲ τὰ ὠραιότερα καὶ φανταστικά τερα κρώματα, καὶ πίπτων ἐπάνω εἰς τὰ ζωντανὰ δίδει εἰς αὐτὰ τὴν εἰκόνα κόσμου ὀνειρώδους καὶ φανταστικοῦ.

Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κυνηγοῦν εἰς τὴν τέχνην των τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν εἶναι καὶ δὲν Καΐρῳ ἀπὸ ἐτῶν ἐγκατεστημένος Ἐλλην καλλιτέχνης κ. Περικλῆς Τσιριγώτης. Ἀκατάσχετος καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀρχὴν δπως δλοι οἱ

συνάδελφοί του ζωγράφοι, ἐροίφητη εἰς τὸν θησαυρὸν τὸν δποῖον ἔβλεπεν ἐμπρός του καὶ ἀκάματος ἀδημιούργησε τὸ ἔργον του δπον πολλὴ ζωὴ καὶ παρατήρησις βαθεῖα ἀπαντᾶ. Μία ἀφέλεια καὶ ἄκρα πιστότης ἰδίως χαρακτηρίζει τὰ ἔργα του. Τσιριγώτη. Προσπαθεῖ πάντοτε νὰ ἀπεικονίσῃ δι τιν φύσιν καὶ μὲ τὴν ζωήν. Η χώρα πλέον ἔχασε δι' αὐτὸν τὴν ποικιλίαν ἐκείνην εἰς τὰς σκηνάς της τὰ χρώματα καὶ τὰς κινήσεις. Ετοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Ἀλλ' αἱ προσωπογραφίαι του δὲν ὑστεροῦν καθόλου τῶν ἄλλων ἔργων του, ίσως μάλιστα δ. Τσιριγώτης γνωρίζει νὰ εὑρίσκῃ ἑτοίμους τὰς συνθέσεις του εἰς τὴν φύσιν. "Ολαι αἱ εἰκόνες του αἱ παριστῶσαι στιγμὰς καὶ φάσεις τοῦ βίου τοῦ Αἴγυπτιακοῦ ὡς Μία βιομηχανικὴ γνωρία, Ἀραβικὴ πανήγυρις, Ο ψιλικατζῆς, Ο χασισπότης, εἴναι χαρακτηριστικά ταται καὶ ἀληθεῖς. Εἰς δλα αὐτὰ τὰ ἔργα διαβλέπει κανεὶς τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἐπιμονὴν μὲ τὴν δοπίαν δι καλλιτέχνης ημέλησε νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ σπουδάσῃ τὸν περιέργον αὐτὸν καὶ γραφικά τατον ὑπάρχοιν βίον. Κάποτε δμως κατορθώνει νὰ γείνῃ τελείως καὶ ποιητής καὶ μάλιστα λυρικὸς ποιητής, δπως Εἰς τὴν Ἐρημον τὴν εἰκόνα τὴν δοπίαν δημοσιεύουν τὰ «Παναθήναια». Μία ἀπειρος μελαγχολία ὡς ἔνας θρηνος σιγανὸς ξεφεύγει ἀπὸ αὐτήν, θρηνος δὲ ἔνα θῦμα, μίαν πτωχὴν καὶ ἀδικημένην καμῆλαν, δουλεύτραν καὶ σκλάβαν τῆς ζωῆς. Πολυπληθὴ ἐπίσης σκίτσα καὶ μιστοτελειωμέναι εἰκόνες, σκορπισμέναι εἰς τὸ ἔργα στηριζούν τὴν ψυχὴν τοῦ καλλιτέχνου εὑρισκούμενου ἀπέναντι τῆς φύσεως.

Ἀλλ' ἀγαθώτατος καθὼς εἶναι δι συμπαθής καὶ ἀφελῆς Κερκυραῖος καλλιτέχνης, ητο φυσικά τατον νὰ συνδέσῃ πολλὰς γνωριμίας καὶ φιλίας καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ μείνῃ καὶ νὰ συνδεθῇ περισσότερον μὲ τὸν τόπον. Ἀπὸ τὴν Κέρκυραν ἐγνώρισε τὴν Ἰταλίαν, δπου ἔκαμε τὰς σπουδάς του καὶ ὑστερα τὴν Αἴγυπτον, ἀπὸ τὴν δοπίαν, μολονότι δὲν ἔκτισε κανένα παλάτι, σᾶν νὰ τὸν κρατῇ μιὰ μυστικὴ δύναμις δὲν εἰμπορεῖ νὰ ξεκολλήσῃ. Καὶ σήμερον δ. Τσιριγώτης ζῇ εἰς τὸ Καΐρον δχ

πλέον μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν ἐκείνον ποῦ ἔχουν δλοι οἱ νεοφερούμενοι καλλιτέχναι στήνοντες τὰ ἐργαστήριά των μέσα εἰς τὰ στενὰ καὶ ἀδιέξοδα σοκάκια τοῦ Μούσκη εἰς παλαιάς καὶ ἐγκαταλειμμένας φαντασμαγορικὰς ἀραβικὰς κατοικίας καὶ προσπαθοῦντες νὰ ξεικειωθοῦν μὲ τὴν φύσιν καὶ μὲ τὴν ζωήν. Η χώρα πλέον ἔχασε δι' αὐτὸν τὴν ποικιλίαν ἐκείνην εἰς τὰς σκηνάς της τὰ χρώματα καὶ τὰς κινήσεις. Ετοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶναι, πρόγραμμα ἀρκετὰ σπάνιον εἰς καλλιτέχνας — νὰ ἐργάζεται ἀπὸ πρωίας μέχρις ἐσπέρας δι' επὶ τὸ πλείστον εἰς προσωπογραφίας. Τοι εἶναι ἡ Αἴγυπτος κονράζει. Είναι ἐντυχής δι ταν ἡμπορεῖ νὰ μείνῃ εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν ἐργαστήριόν του κείμενον πλέον εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν συνοικίαν, καὶ ἐργατικὸς καὶ τακτικὸς καθὼς εἶ

ται και ὅπποινται κατὰ χιλιάδας οἱ ἀμνοί. Τὰ Μουνχία λοιπὸν ἡσαν μᾶλλον πάσης ἄλλης, ἢ ἐορτὴ τῆς ἀνοῖξεως, τῶν ἀγρῶν, τῶν ἀνθέων, τῆς ἀναθαλλούσης φύσεως.

Ἐν τούτοις, ὑπῆρχε καὶ μία ἄλλη ἐορτὴ συμπίπτουσα χρονολογικῶς, ἀκριβέστατα, πρὸς τὴν ἴδιαν μας πρωτομαγιάν. Ἡσαν τὰ Θαργήλια, ἐορτάδομενα καὶ ταῦτα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος τὴν θην καὶ τὴν ἦην τοῦ μηνὸς Θαργηλιῶνος, διστοιχίας ἀναλογεῖ κατὰ τὸ πλειστον ἡ μετὰ τὸν ἴδιαν μας Μάιον. Ἀλλὰ τὰ Θαργήλια δὲν ἡσαν ἐορτὴ τῶν ἀνθέων. Ἡσαν ἐορτὴ τῶν ἀρχιζόντων νάριμαδσι καρπῶν. Ὁ Ἀπόλλων δηλαδὴ δὲ ἥλιος, ἀποκτήσας ἡδη ἀρκετὴν θερμότητα, ἔχει τὴν δύναμιν νάριμαδη τοὺς καρποὺς οἵτινες —οἱ δημητριακοὶ τοὐλάχιστον— ἀπὸ τοῦ τρίτου δεκαημέρου τοῦ Μαΐου θεριζοῦνται πλέον ἐν Ἀττικῇ. Καὶ σημειωτέον, ὅτι ἐν τῇ παναρχαϊκῇ διαλέκτῳ θαργηλίους ἔλεγον τοὺς καρπούς.

Πραγματικῶς λοιπόν, ἐορτὴ τῆς ἀνοῖξεως καὶ τῶν ἀνθέων, περισσεῖσα ἐν τοῖς ἥδησι τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, πρέπει νάριμαδσι μᾶλλον ἡ τρίτη ἡμέρα τοῦ Πάσχα, ἦν δὲν εἰξεύρω διατὰ ἐκάλεσαν Παναθήναια οἱ προγενέστεροι ήμαν λόγιοι.

Ἡ δὲ σημερινὴ πρωτομαγιά ἀναλογεῖ ἀκριβῶς πρὸς τὰ Θαργήλια τῶν Ἀρχαίων, ὡς εἰρηται.

NEON ASTY 5 Μαΐου: Τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον, ἀρχόντων τοῦ κ. Ἀριστοτέλους Κουρτίδου, εἰς τὸ δόποιν καταδικάζει τὸ προαγγελλόμενον ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον τοῦ 1904 ὡς ἀποβλέπον εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπλῶς. ἐν ṕ πρωτίστοις ἀνάγκη είναι νάριμαδσι σκέψις περὶ βελτιώσεως αὐτῆς. Καὶ λέγει:

Ἐν πλήρει εἰκοστῷ αἰῶνι, ὅποτε ἡ Ψυχολογία σκορπίει τὸ φῶς τῆς εἰς ὄλας τὰς γωνίας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ὅποτε ἐδημιουργήθη νέα καὶ θαυμασία ἐπιστῆμη, ἡ ψυχολογία τοῦ παιδίου διογνανοῦται ἐλληνικὸν ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον καὶ δὲν ἔχονται τὰ νεώτατα ψυχολογικὰ πορίσματα περὶ τῆς ἀντιλήφεως τῶν παιδίων, τῆς προσοχῆς, τῆς μνήμης τῆς σπνευματικῆς κοπάσεως, τῆς ἀφαιρετικῆς καὶ κριτικῆς ἐνεργειας των, διὰ νάριμαδσι προσαρμοσμένων εἰς τὴν σύνταξιν νέων πρόγραμμάτων, συμφωνοτέρων πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ πρὸς τὴν ἰδιοφυῖαν τῆς φυλῆς μας;

Εἰς ἄλλα συνέδρια συζητεῖται ὡς εἰς τῶν ὑψίστων συστῶν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος ἢ ἐνίσχυσις δηλαδὴ τῶν ἐθνικῶν ἀρετῶν καὶ ἡ ἐκρίζωσις τῶν ἐθνικῶν σφραλμάτων. Ἀλλὰ τὸ ἐλληνικὸν συνέδριον δὲν ἔχει καὶ φύσιν διὰ τοιαῦτα μικρὰ ζητήματα!...

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ο Μαρασλῆς ἐδώρησε δεκα χιλιάδας λίρας πρὸς ἀνέγερσιν Ἐμπορικῆς Σχολῆς εἰς Θεσσαλονίκην.

Ἀπεφασίσθη ὅπως τὸ δοτάναις τοῦ κ. Κωτσάκη ἀνεγειρόμενον μνημεῖον τῶν γάλλων φιλελλήνων τῶν πεσόντων κατὰ τὸ 1821 στηθῇ ἐν Ναυπλίῳ.

Τὰ ἀποσταλέντα εἰς τὴν Διεθνῆ Ἐκθεσιν τοῦ Ζαππείου καλλιτεχνικὰ ἔγεια ἀνέρχονται εἰς τετρακόσια περίπου. Πρὸς τοποθέτησιν αὐτῶν χρησιμοποιεῖται τὸ περιστύλιον καὶ μία αἴθουσα συνεχομένη.

Εἰς Δῆλον ἀρχίζουν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς.

NEA BIBLIA

ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ. Τεῦχος 14 περιέχον διτλοῦν πίνακα Αλεξανδρείας^ςΒ'. καὶ ἀρχόντα ἀπὸ τοῦ «Καρναχόλες» μέχρι τοῦ «Κλαδῆς» ἐξ ὁν Καρολίδης. Κάρολος Α· τῆς Ρωμανίας Καστελλόριζον. Κερασσοῦς, Κινηματογράφος. Ἐκαστον τεῦχος ἐν Ἀθήναις λεπτὰ 80, εἰς τὰς ἐπαρχίας λ. 90 εἰς τὸ ἔξωτερικόν δρ. 1. Ἐκδόται Μπέκ καὶ Μπάρτ εἰν Ἀθήναις.

Ο ΚΑΘΑΡΟΣ ΑΗΡ ὑπὸ Δ. Ε. Πρωτοπαπαδάκη (Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων) Ἀθῆναι 1903 τυπογραφεῖον «Εστία» σχῆμα, 16ον σελίδες 88 λεπτὰ 40.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ ΕΚΛΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑ ἀνάγνωσις Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου.—«Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Αὐθηνᾶς»—Ἀθῆναι, Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Λίκατερίνης Β'. Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1768-1774) ὑπὸ Παντελῆ Μ. Κοντογάννη. Ἐκ Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

IMPORTATION DE LA DOUANE DU PIRÉE pendant l'année 1902. (Commission Financière internationale) Athènes imprimerie P. D. Sakellarios 1903.

ATLAS DE FINLANDE publié par la Société de Géographie de Finlande, volume in folio, Helsingfors, 1899.

ALLGEMEINE PÄDAGOGIK AUS DEM ZWECK DER ERZIEHUNG ABGELEITET ὑπὸ Fried Herbart μὲ εἰσαγωγὴν καὶ σημειώσεις τοῦ Deur Théodor Fritzsch. Mks 0,40 ἀναδημοσίευσις ὑπὸ τῆς Bibliothèque Universelle de Leipzig.

BYZANTINISCHE ZEITSCHRIFT 12 ter Band.—Leipzig B. G. Teubner 1903.

PAUL ADAM par Marcel Batilliat biographie illustrée de portraits, autographes etc. — Bibliothèque internationale d'édition, 9 Rue des Beaux - Arts, Paris. — Prix 1 franc.

Ἡ διεθνῆς Ἐκδοτικὴ Βιβλιοθήκη ἀναγγέλλει ὑπὸ τὸν τίτλον «Les Célébrités d'aujourd'hui» τὴν προσεγκή ἐκδοσιν τῶν ἐπομένων βιογραφῶν: Octave Mirbeau par Edmond Pilon. Frédéric Nietzsche par Henri Albert, Remy de Gourmont par Pierre de Querlon.

Ἄγγελλονται:

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΟΥΣΕΙΟΝ φωτοτυπικὴ ἀντιγραφὴ τῶν ἐν αὐτῷ θησαυρῶν μετ' ἐπεξηγηματικοῦ κειμένου ὑπὸ I. N. Σβορώνου, διευθυντοῦ τοῦ Εθνικοῦ Νομιματικοῦ Μουσείου. Τὸ πρῶτον τεῦχος ἐκδίδεται μετ' ὀλίγας ἡμέρας τιμώμενον δρ. 10 ἐν Ἑλλάδι καὶ φρ. χρ. 8 1/2 εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Ἐκδόται Μπέκ καὶ Μπάρτ Ἀθῆναι.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Εἰς τὸ τεῦχος 62 σελὶς 448, στίχος 48 γράφε: ἡμίσεις ἀντὶ ἡμίσιων.